

Byggfrågor

Sammanfattning

Bostadsutskottet behandlar i detta betänkande motioner från allmänna motionstiden 2001 som tar upp dels frågor om bygglov, tillsyn och kontroll, dels frågor som i vid bemärkelse avser de krav som bör ställas på byggnaders egenskaper. Det gäller bl.a. frågor om kvalitetssäkring i byggandet, master för mobitelefoner m.m., kraven på tillgänglighet, barnsäkerhet i bostäder, krav på obligatorisk användning av brandvarnare respektive jordfelsbrytare, ett miljöanpassat byggande och boende, energianvändningen i bostäder samt regler för äldreboende.

Utskottet avstyrker samtliga behandlade motioner. I flertalet frågor hänvisar utskottet till redan pågående utvecklingsarbete och utredningar eller till beredningen inom Regeringskansliet.

Till betänkandet har fogats 14 reservationer och 2 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	7
Ärendet och dess beredning.....	7
Bakgrund.....	7
Utskottets överväganden.....	8
Inledning.....	8
Bygglöv m.m.....	9
Byggande i vissa miljöer med lokal särprägel.....	9
Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.....	9
Master och antenner för mobiltelefoni m.m.....	10
Samrådsplikt inför markarbeten.....	13
Ledningsrätt.....	13
Placering av kraftledningar.....	14
Konstnärlig gestaltning.....	15
Tillsyn och kontroll m.m.....	15
Kvalitetssäkring i byggandet.....	15
Tillgängligheten i boendemiljön.....	18
Kraven på tillgänglighet.....	18
Ansvars- och finansieringsprincipen.....	20
Tillgänglighet vid bomässor.....	21
Säkerheten i boendemiljön.....	21
Barnsäkerhetskrav i bostäder.....	21
Jordfelsbrytare.....	22
Brandvarnare.....	24
Övriga egenskapskrav på byggnader.....	25
Kretsloppslösningar som krav vid byggande.....	25
Direktverkande elvärme.....	26
Byggregler för äldreboende.....	27
Byggande i trä.....	27
Reservationer.....	29
1. Byggande i vissa miljöer med lokal särprägel (punkt 1) (m, -).....	29
2. Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse (punkt 2) (v, kd, c, fp).....	30
3. Master och antenner för mobiltelefoni m.m. (punkt 3) (v, kd, c, fp, mp).....	30
4. Samrådsplikt inför markarbeten (punkt 4) (m, kd, c, fp, -).....	32
5. Placering av kraftledningar (punkt 6) (v, c).....	33
6. Kvalitetssäkring i byggandet (punkt 8) (kd, c, fp).....	33
7. Kvalitetssäkring i byggandet (punkt 8) (mp).....	35
8. Kraven på tillgänglighet (punkt 9) (c, fp).....	37
9. Ansvars- och finansieringsprincipen (punkt 10) (kd).....	38

10. Barnsäkerhetskrav i bostäder (punkt 12) (v, kd, c, fp, mp)	38
11. Jordfelsbrytare (punkt 13) (kd, c, mp).....	39
12. Brandvarnare (punkt 14) (c).....	40
13. Kretsloppslösningar som krav vid byggande (punkt 15) (v, c, fp)	41
14. Byggande i trä (punkt 18) (v, kd, c, fp, mp).....	42
Särskilda yttranden.....	44
1. Kvalitetssäkring i byggandet (punkt 8) (v).....	44
2. Direktverkande elvärme (punkt 16) (v, c, mp)	44
Bilaga: Förteckning över behandlade förslag.....	46
Motioner från allmänna motionstiden	46

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Med hänvisning till de motiveringar som framförs under Utskottets överväganden föreslår utskottet att riksdagen fattar följande beslut:

1. Byggande i vissa miljöer med lokal särprägel

Riksdagen avslår motion 2001/02:Bo216 yrkande 12.

Reservation 1 (m, -)

2. Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

Riksdagen avslår motion 2001/02:Bo255 yrkande 7.

Reservation 2 (v, kd, c, fp)

3. Master och antenner för mobiltelefoni m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Bo244 yrkandena 11 och 12, 2001/02:Bo253, 2001/02:Bo289 yrkandena 1, samt 4–6, 2001/02:Bo317, 2001/02:MJ422 yrkande 3 samt 2001/02:So621 yrkande 5.

Reservation 3 (v, kd, c, fp, mp)

4. Samrådspåikt inför markarbeten

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Bo216 yrkande 11 och 2001/02:N267 yrkande 10.

Reservation 4 (m, kd, c, fp, -)

5. Ledningsrätt

Riksdagen avslår motion 2001/02:Bo309.

6. Placering av kraftledningar

Riksdagen avslår motion 2001/02:Bo291 yrkande 1.

Reservation 5 (v, c)

7. Konstnärlig gestaltning

Riksdagen avslår motion 2001/02:Bo284.

8. Kvalitetssäkring i byggandet

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Bo220, 2001/02:Bo244 yrkande 2, 2001/02:Bo255 yrkandena 3–6 och 8, 2001/02:Bo305, 2001/02:Bo308 yrkande 3 samt 2001/02:Bo320 yrkande 7.

Reservation 6 (kd, c, fp)

Reservation 7 (mp)

9. Kraven på tillgänglighet

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Bo255 yrkandena 1 och 2, 2001/02:Bo313 yrkande 1 samt 2001/02:So618 yrkande 2.

Reservation 8 (c, fp)

10. Ansvars- och finansieringsprincipen

Riksdagen avslår motion 2001/02:Bo243 yrkande 7.

Reservation 9 (kd)

11. Tillgänglighet vid bomässor

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Bo262 och 2001/02:Bo313 yrkande 2.

12. Barnsäkerhetskrav i bostäder

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Bo256 yrkande 2 och 2001/02:So634 yrkande 14.

Reservation 10 (v, kd, c, fp, mp)

13. Jordfelsbrytare

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Bo222 och 2001/02:Bo238.

Reservation 11 (kd, c, mp)

14. Brandvarnare

Riksdagen avslår motion 2001/02:Bo302.

Reservation 12 (c)

15. Kretsloppslösningar som krav vid byggande

Riksdagen avslår motion 2001/02:Bo255 yrkande 9.

Reservation 13 (v, c, mp)

16. Direktverkande elvärme

Riksdagen avslår motion 2001/02:Bo255 yrkande 10.

17. Byggregler för äldreboende

Riksdagen avslår motion 2001/02:Bo320 yrkande 20.

18. Byggande i trä

Riksdagen avslår motion 2001/02:Bo223.

Reservation 14 (v, kd, c, fp, mp)

Stockholm den 21 mars 2002

På bostadsutskottets vägnar

Knut Billing

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Knut Billing (m), Lennart Nilsson (s), Bengt-Ola Rytting (s), Lilian Virgin (s), Owe Hellberg (v), Ulla-Britt Hagström (kd), Sten Andersson (-), Carina Moberg (s), Inga Berggren (m), Siw Wittgren-Ahl (s), Sten Lundström (v), Annelie Enochson (kd), Helena Hillar Rosenqvist (mp), Rigmor Stenmark (c), Yvonne Ångström (fp), Ewa Thalén Finné (m) och Leif Jakobsson (s).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlas motioner från 2001 års allmänna motionstid i frågor om bygglov, tillsyn och kontroll samt egenskapskrav på byggnader.

Inför utskottet har synpunkter i ärendet lämnats av företrädare för Betongvaruindustrin och Föreningen Svenskt Trä.

Bakgrund

Vid nybyggnad och ändring av byggnadsverk regleras utformningen av byggnad och tomt genom plan- och byggnadslagstiftningen. De centrala lagarna i detta sammanhang är plan- och bygglagen (1987:10) – PBL – samt lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m. – BVL. De tekniska egenskapskraven förtydligas i förordningen (1994:1215) om egenskapskrav på byggnadsverk m.m. – BVF. I Boverkets byggregler – BBR – finns föreskrifter och allmänna råd till bl.a. PBL, BVL och BVF. BBR gäller vid uppförande av nya byggnader och tillbyggnader. För andra ändringar än tillbyggnader gäller enbart bestämmelserna i PBL, BVL och BVF.

Utskottets överväganden

Inledning

De grundläggande bestämmelserna om planering och byggande finns i plan- och bygglagen (PBL). På förslag av bostadsutskottet (bet. 2001/02:BoU6) har riksdagen uttalat att en bred översyn av PBL bör komma till stånd. Utskottets ställningstagande görs bl.a. mot bakgrund av att PBL nu varit i kraft i drygt 15 år och att delar av regelsystemet under denna period har reviderats i väsentliga avseenden. Samtidigt har behovet av ytterligare reformer aktualiserats vid upprepade tillfällen. Ett flertal utredningsförslag liksom andra förslag till justeringar i PBL har också förts fram under årens lopp. Den av utskottet och riksdagen förordade översynen har dock inte en total och genomgripande revidering av PBL som syfte. Översynen skall i stället inbegripa uppgiften att sammanställa och strukturera de överväganden och förslag om PBL som tidigare framförts i flera utredningar och där den fortsatta beredningen ännu inte lett fram till ett ställningstagande. Även de iakttagelser om reformbehovet som Boverket gjort i sin egenskap av ansvarig myndighet för uppföljning och utvärdering av lagens tillämpning skall ingå i underlaget för översynen.

Utskottets och riksdagens ställningstagande innebär bl.a. följande. Förutom frågor om åtgärder för att motverka förseningar i plan- och byggprocessen bör även ställning tas till frågor om bl.a. bygglov, tillsyn och kontroll. Översynen bör bedrivas så att resultat och förslag kan redovisas etappvis. Det innebär att förslag i frågor som redan varit föremål för mera ingående beredning bör kunna föreläggas riksdagen utan att översynen i övrigt har slutförts.

I Regeringskansliet pågår nu ett arbete med denna inriktning. Till grund för detta arbete ligger förutom bostadsutskottets och riksdagens ställningstagande bl.a. en av Boverket upprättad PM i vilken redovisas de frågor som enligt verkets mening bör ingå i översynen. De frågor som tas upp är bl.a. följande:

- byggherrerollen, bl.a. hur olika byggherrekategorier kan stödjas t.ex. via internationellt accepterade kvalitetssäkringssystem,
- förtydligande av miljökvalitetsmålet att bevara och bruka kulturarvet genom ändringar i PBL,
- den kvalitetsansvariges ställning m.m.,
- genomförandet av byggsamrådet (bl.a. vad gäller handikapporganisationernas påverkan i tillgänglighetsfrågor) och eventuella former för tidigare "inträde" för samhället vid allt byggande,
- förbättring av systemet för bygglovsprövning och egenkontroll samt förtydligande av länsstyrelsens tillsynsroll m.m. och
- hur krav på byggnader som bör gälla under byggnadens hela livslängd skall säkras.

Bygglov m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- byggande i vissa miljöer med lokal särprägel, *jämför reservation 1 (m, -)*,
- kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, *jämför reservation 2 (v, kd, c, fp)*,
- master och antenner för mobiltelefoni m.m., *jämför reservation 3 (v, kd, c, fp, mp)*,
- samrådsplikt inför markarbeten, *jämför reservation 4 (m, kd, c, fp, -)*,
- ledningsrätt,
- placering av kraftledningar, *jämför reservation 5 (v, c)*,
- konstnärlig gestaltning.

Byggande i vissa miljöer med lokal särprägel

Det finns enligt motion 2001/02:Bo216 (m) yrkande 12 många byar som har en särprägel som innebär att näringsverksamhet, ofta jordbruk och annan småföretagsamhet, blandas med bostäder. I de fall pågående näringsverksamhet behöver utvecklas på dessa orter har det i flera fall inneburit problem. En naturligt utveckling har stoppats eller försenats därför att närboende har besvärat sig över olika typer av utbyggnader inom ramen för pågående markanvändning. Mot denna bakgrund bör enligt motionen en utredning tillsättas för att utröna om det behövs ett klagörande av nuvarande lagstiftning så att fortsatt diversifierad verksamhet med såväl näringsverksamhet som boende kan fortgå i dessa miljöer.

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen behandlat motsvarande förslag (senast i bet. 2000/01:BoU9 s. 27). Utskottet har härvid uttalat att de frågor som aktualiseras i motionerna utgör exempel på avvägningar mellan olika intressen som det ankommer på kommunerna att göra t.ex. vid detaljplaneläggning. Liknande avvägningar kan bli aktuella vid bygglovsprövning. Utskottet vidhåller mot denna bakgrund att det framstår som mindre lämpligt att lösa de i motionen aktualiserade frågorna genom ytterligare preciseringar i lagstiftningen. Motion 2001/02:Bo216 (m) yrkande 12 avstyrks sålunda.

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

Enligt motion 2001/02:Bo255 (v) yrkande 7 har införandet av PBL inneburit att skyddet för kulturhistoriskt värdefulla byggnaders inre blivit sämre än tidigare. Det krävs därför en ändring i PBL så att varsamhetskravet beträffande dessa byggnaders inre kommer till tydligt uttryck.

När det gäller ändringar av byggnaders inre gäller i korthet följande. Inredning av ytterligare bostad eller lokal är bygglovspliktigt enligt 8 kap. 1 § PBL, medan inre förändringar i övrigt i princip inte är det. Med stöd av bestämmelserna i 8 kap. 6 § kan dock kommunen införa prövningsplikt för byggnader som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär. Kommunen har på detta sätt möjlighet att bevaka att olika detaljer på och även inne i dessa byggnader bevaras. Det kan gälla t.ex. gipsfigurer, ornament, stuckaturer, dörrar, fönster, verandasnickerier, kakelugnar och takmålningar. Kommunen har även möjlighet att genom skyddsbestämmelser tillgodose bevarandeintressen. Planlösning, intressanta konstruktioner, installationer och fast inredning av olika slag avsågs kunna omfattas av denna möjlighet (prop. 1985/86:1).

Vid sin tidigare behandling av motsvarande motionsförslag har utskottet (senast i bet. 2000/01:BoU9 s. 25) uttryckt uppfattningen att det genom nu gällande reglering finns ett väl tilltaget utrymme för att genom kommunala beslut införa prövningsplikt för inre åtgärder. Utskottet vidhåller denna uppfattning. Det kan rent av hävdas att PBL i sin nuvarande utformning (efter 1995) erbjuder större möjligheter att skydda kulturbyggnader och kulturmiljöer än tidigare. Här kan nämnas möjligheten att i detaljplan eller områdesbestämmelser precisera varsamhetskravet i 3 kap. 10 § PBL (5 kap. 7 § första stycket 4 och 16 § 4 PBL). Samtidigt är det viktigt att framhålla det ansvar som kommunerna har på området.

Det är således i första hand ett kommunalt ansvar att med stöd av PBL utfärda erforderliga skyddsbestämmelser m.m. Genom plan- och bygglagen har också kommunerna givits möjligheter att ta detta ansvar. Regeringen har emellertid aviserat sin avsikt att låta utreda om bl.a. kommunernas möjlighet att vidta skyddsåtgärder behöver förbättras. Utskottet har erfaren att utformningen av direktiv för en utredning om ett förbättrat skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse pågår inom Regeringskansliet. Frågor om kommunernas möjligheter att genom planeringsåtgärder skydda värdefulla kulturmiljöer tas även upp av utskottet i det tidigare i dag justerade betänkandet 2001/02:BoU8 Planfrågor.

Utskottet är med hänvisning till det anförda inte berett att ställa sig bakom förslaget i motion 2001/02:Bo255 (v) yrkande 7.

Master och antenner för mobiltelefoni m.m.

I sammanlagt sex motioner förs fram förslag som avser utbyggnaden av master, antenner och andra anläggningar för mobiltelefoni.

Den påbörjade utbyggnaden av nät för den tredje generationens mobiltelefoni ställer enligt motion 2001/02:Bo244 (kd) yrkande 11 krav på samarbete mellan operatörerna, länsstyrelserna och kommunerna så att befintliga master och höga byggnader kan användas för att minimera antalet nya master. Lika viktigt är det enligt motionen att operatörerna samordnar sina nät och samutnyttjar varandras master. En strävan bör vidare vara att antenner och master

placeras så att människors oro begränsas. Samtidigt förordas i motionens yrkande 12 att särskild hänsyn skall tas till natur- och kulturvärden vid mobilnätutbyggnaden.

Utbyggnaden av den tredje generationens mobiltelefoni ligger även till grund för förslaget i motion 2001/02:Bo253 (s). Enligt motionen kan man redan nu konstatera att samarbetet mellan operatörerna brister när det gäller att samutnyttja master. Åtgärder måste därför vidtas för att begränsa antalet master.

Förslagen i motion 2001/02:Bo289 (mp) har sin utgångspunkt i en strävan att minimera den elektromagnetiska strålningen i samhället. Enligt motionen befinner vi oss mitt i ett gigantiskt experiment av korsande elektromagnetiska fält. Försiktighetsprincipen bör därför gälla vid uppsättning av mobiltelefon-sändare (yrkande 4) och rekommendationer om säkerhetsavstånd till sändare bör utfärdas (yrkande 5). När det gäller den nya generationens mobiltelefoni, det s.k. UMTS-systemet, bör krav ställas på att mäta strålningen och säkerhetsavstånd sättas upp (yrkande 6). För att försiktighetsprincipen skall få genomslagskraft föreslås dessutom att det skall krävas bygglov vid all uppsättning av sändare-basstationer för mobiltelefoni (yrkande 1).

Enligt motion 2001/02:Bo317 (mp) bör försiktighetsprincipen tillämpas i stadsmiljön för att inte öka den elektromagnetiska strålningen. Vägledande för utbyggnaden bör vara hur kraftig elektromagnetisk strålning som utvecklas vid olika elektriska installationer.

Även i motion 2001/02:So621 (c) förs det fram förslag som avser tillämpningen av försiktighetsprincipen. Enligt motionens yrkande 5 bör försiktighetsprincipen tillämpas vid alla installationer (datainstallationer, trådlös telefoni, mobiltelefoni, elinstallationer m.m.) och vid all planering. Även strålningsfria zoner bör inrättas i kommunerna.

I avvaktan på ytterligare kunskap om risker och gränsvärden när det gäller strålning från mobilsändare m.m. bör enligt Vänsterpartiets partimotion 2001/02:MJ422 yrkande 3 stor restriktivitet iaktas i fråga om bygglov för sådana anläggningar. Regeringen bör dessutom ges i uppdrag att utreda möjligheterna att genom lagstiftning eller på annat sätt bättre styra placeringen av mobiltelefonmaster och fasadantennor – detta för att minska exponeringen i bebyggelsen.

Med anledning av vad som i motionerna föreslagits om mobiltelefonmaster m.m. vill utskottet anföra följande.

Utgångspunkten för flera av förslagen är den nu inledda utbyggnaden för tredje generationens mobiltelefoni. Tillgängliga uppgifter pekar på att ett stort antal master och andra anläggningar för mobiltelefoni torde komma att uppföras under de närmaste åren. Det är en situation som kräver att åtgärder vidtas för att effekterna av utbyggnaden minimeras med avseende på bl.a. natur- och kulturvärden, stadsmiljö och inte minst på människor. Det finns också regler som i väsentliga avseenden styr placeringen av vissa anläggningar för mobiltelefoni, men frågan är om dessa kan anses tillräckliga.

Dagens regler innebär i korthet följande. Vid uppförande av master för mobiltelefoni (liksom andra master) gäller i tillämpliga delar miljöbalkens bestämmelser om bl.a. skydd av värdefulla natur- och kulturområden, anmälan om samråd till länsstyrelsen samt krav på miljökonsekvensbeskrivningar. Genom PBL krävs bygglov för master som inte endast är av ringa storlek (master för enskilda fastigheters behov/amatörsändare).

Mot den nu beskrivna bakgrunden har Boverket haft regeringens uppdrag att i samarbete med Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket, Post- och telestyrelsen, Glesbygdsverket samt Svenska Kommunförbundet belysa vilken inverkan utbyggnaden av mobiltelenätet kan få för främst natur- och kulturvärden. Uppdraget har redovisats i en rapport till regeringen i maj 2001.

Av Boverkets rapport framgår bl.a. att

- det bör vara ett krav att de olika operatörerna samnyttjar master,
- det blir ett omfattande behov av information till och samverkan mellan kommunala och statliga myndigheter,
- det finns nödvändig och tillräcklig kompetens och erfarenhet hos myndigheter för att hantera intressekonflikter,
- det kommer att ställas höga krav på beslutsunderlag, konsekvensbedömningar och möjlighet till inflytande i planeringen från intressenterna, inte minst medborgarna samt
- det är viktigt att operatörerna tidigt förser kommuner och länsstyrelser med information om sina utbyggnadsplaner.

Boverkets rapport bereds i Regeringskansliet. Samtidigt har regeringen i sitt regleringsbrev för budgetåret 2002 för Post- och telestyrelsen (PTS) uppdragit åt styrelsen att utreda och lämna förslag till utformning av myndighetens sektorsansvar för miljöfrågor. Ansvaret avser bl.a. elektromagnetiska fält inom området för trådlös kommunikation och inverkan på natur- och kulturvärden av en utbyggnad av infrastrukturen för en sådan kommunikation. PTS skall lämna förslag till hur dess roll bör definieras, sektorsansvarets omfattning, eventuella problem och på vilket sätt ansvaret kan integreras i myndighetens verksamhet.

Arbetet skall ske i samråd med berörda myndigheter som Boverket, Statens strålskyddsinstitut, Socialstyrelsen, Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket. Uppdraget skall enligt regleringsbrevet slutredovisas senast den 1 juni 2002.

Den snabba utbyggnaden av mobiltelefonnäten som nu pågår aktualiserar på ett mycket påtagligt sätt frågan om de eventuella hälsokonsekvenserna av strålningen från anläggningarna liksom deras påverkan på natur- och kulturmiljön. Vid sin tidigare behandling av frågan har också utskottet uttalat att det av flera skäl finns anledning att iaktta försiktighet vid lokalisering av nya sändare för mobiltelefoni. Utskottet står fast vid denna uppfattning. Försiktighet och återhållsamhet bör även i fortsättningen var vägledande vid uppförande av olika anläggningar för mobiltelefoni m.m. Den ovan redovisade utredningen liksom Post- och telestyrelsens uppdrag på området har också denna inriktning. Det innebär att de frågor som tas upp i motionerna i allt

väsentligt redan är föremål för överväganden. Utskottet är mot denna bakgrund inte nu berett att förorda ytterligare insatser på området. Motionerna 2001/02:Bo244 (kd) yrkandena 11 och 12, 2001/02:Bo253 (s), 2001/02:Bo289 (mp) yrkandena 1 samt 4–6, 2001/02:Bo317 (mp) och 2001/02:So621 (c) yrkande 5 liksom partimotion 2001/02:MJ422 (v) yrkande 3 avstyrks med hänvisning härtill.

Samrådsplikt inför markarbeten

Gatuarbeten och andra ingrepp som medför trafikavstängningar leder ofta till att affärer och andra småföretag drabbas i form av minskade intäkter m.m. Enligt motionerna 2001/02:Bo216 (m) yrkande 11 och 2001/02:N267 (fp) yrkande 10 bör därför införas en skyldighet för kommuner och andra utförare att i samband med bl.a. gatuarbeten informera och samråda med näringsidkare och andra som berörs av ingreppen.

Förslag motsvarande de nu aktuella har behandlats och avstyrkts av utskottet vid ett flertal tillfällen (senast i bet. 2000/01:BoU9 s. 27). Utskottet vill mot den bakgrunden i korthet anföra följande.

Arbeten som medför att gator, torg och andra sådana platser grävs upp gäller i stor utsträckning reparationer av olika ledningsnät, utbyte eller omläggningar av ledningar och liknande. I dessa fall föreligger normalt inga krav enligt lag på att information skall ha lämnats till eller att samråd skall ha skett med nyttjanderättshavarna på de fastigheter som påverkas av arbetena, t.ex. näringsidkare. Gatuarbeten och andra åtgärder av detta slag utförs inte bara av kommunen utan också av ledningsägande bolag, och de närmare förutsättningarna för när och hur arbetena skall utföras kan vara reglerade i avtal mellan kommunen och bolaget.

Med hänvisning till tidigare ställningstaganden vill utskottet framhålla värdet av att ett informations- och samrådsförfarande kommer till stånd. Särskilt gäller detta om arbetena beräknas dra ut på tiden eller på annat sätt är mer omfattande. Ett sådant förfarande har fördelar för samtliga inblandade, något som bör vara skäl nog för kommunerna att agera på detta sätt. Det torde också i praktiken vara det vanliga att kommunerna informerar och bereder möjligheter till samråd. Trots de värden som ligger i att så sker anser utskottet att det skulle föra för långt att införa ett generellt krav på kommunerna i dessa avseenden. Enligt utskottets mening bör således den i motionerna väckta frågan inte få sin lösning genom lagstiftning. Motionerna 2001/02:Bo216 (m) yrkande 11 och 2001/02:N267 (fp) yrkande 10 avstyrks.

Ledningsrätt

Det finns enligt motion 2001/02:Bo309 (s) ett behov av att tydliggöra ansvaret för kablar under jord. När det gäller teleledningar m.m. är det ofta oklart vem som har rätt att gräva ned kablarna i marken och osäkert vem som ansvarar för underhåll och liknande åtgärder. En översyn av frågan bör därför komma till stånd.

Som framhålls i motionen är det i många fall svårt både att veta vilka ledningar som finns nedgrävda och vem som innehar ledningsrätten för dem. Frågan om registrering av vem som innehar ledningsrätten eller nyttjanderätten har också uppmärksamats i flera sammanhang bl.a. av Lantmäteriverket. Verket har föreslagit att ledningsrättslagen kompletteras med regler om obligatorisk registrering av aktuell innehavare av ledningsrätten. I proposition 2000/01:138 Överföring av fastighetstillbehör (s. 39) uttalar dessutom regeringen att det kunde vara värdefullt att ha tillgång till ett sådant register. Regeringen har därefter den 7 februari 2002 utfärdat direktiv (dir. 2002:17) för en översyn av vissa frågor om ledningsrätt. I uppdraget ingår bl.a. att överväga behovet av och kostnaderna för ett ledningsrättsregister. Om utredningen ger underlag för det skall ställning tas till om det bör inrättas ett register och vem som i så fall bör föra registret och hur registret bör regleras. Uppdraget skall redovisas senast den 31 mars 2003.

Enligt utskottets mening bör resultatet av det nu inledda utredningsarbetet avvaktas innan slutlig ställning tas vilka eventuella ytterligare åtgärder som kan erfordras för att tydliggöra ansvaret för ledningar under jord. Motion 2001/02:Bo309 (s) avstyrks sålunda.

Placering av kraftledningar

Mot bakgrund av de risker som kan finnas med att utsätta sig för långvarig exponering av elektromagnetisk strålning bör enligt motion 2001/02:Bo291 (v) yrkande 1 en skärpning av reglerna för placering av kraftledningar komma till stånd. Tidigare misstag, som att placera bostäder, skolor och daghem i omedelbar närhet av kraftledningar, bör inte upprepas.

Utskottet har ovan uttryckt uppfattningen att försiktighet och återhållsamhet bör vara vägledande vid uppförande av olika anläggningar för mobiltelefoner m.m. Bakgrunden till utskottets ställningstagande är bl.a. den osäkerhet som råder i fråga om påverkan på människor och miljö av elektromagnetiska fält. Av samma skäl finns det anledning att iaktta försiktighet när det gäller att placera bostäder och lokaler i närheten av kraftledningar och andra anläggningar som ger upphov till elektromagnetiska fält. De planinstrument m.m. som kommunerna redan i dag förfogar över torde också göra det möjligt för kommunerna att undvika av dessa skäl olämplig lokalisering av bebyggelse.

Det får mot den nu i korthet beskrivna bakgrunden i första hand anses vara ett kommunalt ansvar att bostäder och lokaler inte uppförs inom områden där den elektromagnetiska strålningen är hög. Den ökade kunskapen om och uppmärksamheten kring dessa frågor ger också förutsättningar för att kommunerna tar och kommer att ta detta ansvar. Även kommunmedborgarnas medvetenhet kan förväntas bidra till att så blir fallet.

Utskottet är med hänvisning till det anförda inte nu berett att förorda regeländringar av den innebörd som föreslås i motion 2001/02:Bo291 (v) yrkande 1.

Konstnärlig gestaltning

Konstnärlig gestaltning i vår gemensamma miljö är enligt motion 2001/02:Bo284 (s) en viktig del i kulturutbudet i människors vardag. De krav på att bebyggelsen skall vara estetiskt tilltalande som införts i plan- och bygglagen bör enligt motionen därför kompletteras med ett motsvarande krav på konstnärlig gestaltning.

Som redovisas i motionen har det i plan- och bygglagen införts bestämmelser som syftar till att estetiska värden skall beaktas och tas till vara vid utformningen av vår miljö. Bestämmelserna, som trädde i kraft den 1 januari 1999, innebär bl.a. att en estetisk utformning av bebyggelsen m.m. uttryckligen anges som ett allmänt intresse som skall beaktas vid planläggning och lokalisering av bebyggelse. Dessutom ställs krav på att byggnader skall ha en yttre form och färg som är estetiskt tilltalande.

Det ligger enligt utskottets mening ett värde i att kraven på estetiska värden i bebyggelsen kommer till tydligt uttryck i lagstiftningen. Sedan några år tillbaka är detta också fallet. Utskottet är däremot inte berett att föra dessa krav så långt att de också kommer att omfatta konstnärlig utsmyckning av det slag som motionärerna åsyftar. Motionen avstyrks sålunda.

Tillsyn och kontroll m.m.

Kvalitetssäkring i byggandet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om kvalitetssäkring i byggandet. Utskottets ställningstagande görs främst mot bakgrund av det arbete som pågår på området. *Jämför reservationerna 6 (kd, c, fp) och 7 (mp) samt särskilt yttrande 1 (v).*

Förslag som på olika sätt avser att säkra kvaliteten i byggandet förs fram i sex motioner. I motionerna förs bl.a. fram förslag om förbättrad tillsyn och kontroll liksom om ett tydligare producentansvar.

Enligt motion 2001/02:Bo220 (mp) bör åtgärder vidtas så att det över huvud taget inte skall komma in miljöfarligt material i byggnationen – detta bl.a. för att förhindra att fler allergier uppstår, att oväntade miljömässiga bakslag inträffar och för att säkra att framtidens byggnation blir så ekologiskt hållbar som möjligt. Det kan enligt motionen åstadkommas genom att en utredning tillsätts som

- klarlägger att byggsektorn klarar sitt frivilliga producentansvar (yrkande 1),
- överväger behovet av ett lagreglerat producentansvar för byggsektorn (yrkande 2) och
- ger förutsättningar för att utse en helhetsansvarig vid byggnation (yrkande 3).

Förslag om att se över det frivilliga producentansvaret och överväga införandet av ett lagreglerat sådant ansvar förs även fram i Miljöpartiets partimotion 2001/02:Bo308 yrkande 3.

Dagens ofta hetsiga byggnadstempo med korta byggtider gör enligt motion 2001/02:Bo244 (kd) yrkande 2 kvalitetssäkringen extra viktig för att se till så att byggnader blir sunda och hälsosamma att bo i. En översyn måste därför göras av plan- och bygglagens bestämmelser om kvalitetssäkring som de kommer till uttryck i bestämmelserna om byggnadsarbeten, tillsyn och kontroll i 9 kap.

Även enligt motion 2001/02:Bo320 (kd) yrkande 7 måste en förändring av plan- och bygglagen komma till stånd i syfte att förtydliga produkt- och kvalitetsansvaret. Förslaget lämnas främst för att komma till rätta med problemen i inomhusmiljön.

En bra planering, en helhetssyn på byggprocessen och ett aktivt deltagande av såväl fastighetsägare som berörda bostadskonsumenter är enligt motion 2001/02:Bo255 (v) krav som måste uppfyllas för att goda bostäder till rimliga kostnader skall komma till stånd. För att nå målet med goda och sunda bostäder förs i motionen fram förslag om att

- åtgärder för att säkerställa byggkontrollen i byggprocessen skall vidtas (yrkande 3),
- bygganmälan för större projekt skall göras i ett tidigare skede av byggprocessen (yrkande 4),
- den kvalitetsansvariges ställning stärks (yrkande 5),
- byggherren skall åläggas att göra slutanmälan innan en byggnad tas i bruk m.m. (yrkande 6) samt
- tillsynsansvaret i byggprocessen utreds (yrkande 8).

Det behövs enligt motion 2001/02:Bo305 (s) åtgärder för att komma till rätta med fuskbyggen. Regeringen bör därför överväga vilka åtgärder som kan vidtas för att genom förbättrad kvalitetskontroll hindra fuskbyggen. I arbetet bör enligt förslaget även ingå en översyn av reglerna för det statliga bidragssystemet.

De förslag som förs fram i motionerna syftar alla till att på olika sätt skapa förutsättningar för att den färdiga byggnaden skall erbjuda den goda och sunda boendemiljö som alla har rätt att kräva. Utskottet delar helt motionärernas strävanden i detta avseende. Det frågan gäller är hur detta närmast självklara mål skall nås.

En förutsättning för en bra boendemiljö är att byggande och planering sker på rätt sätt och att lämpliga material och andra komponenter används i den färdigställda byggnaden. Även om byggandet är en i vissa avseenden komplicerad process med många olika aktörer bör detta enligt utskottets mening inte i sig utgöra något hinder för ett slutresultat som svarar mot de uppställda målen. Samtidigt tvingas utskottet konstatera att många byggnader inte erbjuder den kvalitet och den sunda miljö som de borde. Utskottet har i likhet med flera av motionärerna noterat de nyhetsinslag och andra rapporter som visat på byggprojekt av olika slag och omfattning där fusk och slarv och kanske

också okunskap lett till skador på bl.a. byggnader och bostäder. Det är utskottets uppfattning att dessa skador i mycket stor utsträckning är onödiga och att de till helt övervägande del hade kunnat undvikas.

Det finns i dag goda kunskaper om de problem som skapar fukt- och mögelskador. Forskningen på området är omfattande och nya kunskaper och erfarenheter vinnas ständigt. Det finns inte heller några belägg för att regelsystemet som sådant skulle vara grunden till problemen. Det innebär naturligtvis inte att reglernas utformning är given en gång för alla. I takt med att nya kunskaper vinnas måste regelsystemets utformning ses över och anpassas till de nya rön som kommer fram. Reglernas utformning i sig är dock inte en garanti för ett fullgott slutresultat. En ytterligare förutsättning är självfallet att de också följs. Ansvaret för detta åvilar i första hand alla de som är involverade i plan- och byggprocessen.

En grundläggande förutsättning för en fullgod slutprodukt är att kvaliteten säkras under hela plan- och byggprocessen. För en långsiktigt god miljö fordras dessutom att byggnaden under bruksperioden hålls i stand och brukas på avsett sätt. För att dessa mål skall nås måste förutsättningar för en fullgod kvalitetssäkring i alla led skapas. Här kan naturligtvis regelsystemet bidra genom att ställa krav på tillsyn och kontroll som syftar till att säkerställa kvaliteten i olika skeden av plan- och byggprocessen. Samtidigt bör det understrykas att dagens regler i hög grad bygger på att ansvaret primärt ligger hos den som bygger. Det har dock i olika sammanhang satts i fråga hur detta ansvar har kommit till uttryck. Frågan har också väckts om hur ansvaret kan göras tydligare och vilka åtgärder som kan erfordras för att underlätta ett ansvarstagande.

Frågan om en förbättrad kvalitetssäkring i byggande och boende i vid mening ingår i det förberedelsearbete inför den kommande översynen av PBL som nu pågår inom Regeringskansliet. Som framgår ovan har sålunda Boverket föreslagit att i översynen skall ingå flera för kvalitetssäkringen i byggande och boende viktiga frågor. Det gäller bl.a. frågor om

- byggherrollerollen, bl.a. hur olika byggherrekategorier kan stödjas t.ex. via internationellt accepterade kvalitetssäkringssystem,
- den kvalitetsansvariges ställning m.m.,
- förbättring av systemet för bygglovsprövning och egenkontroll samt förtydligande av länsstyrelsens tillsynsroll m.m. och
- hur krav på byggnader som bör gälla under byggnadens hela livslängd skall säkras.

Utan att gå händelserna i förväg kan det enligt utskottets mening förutsättas att den nu initierade översynen av PBL kommer att ge underlag för insatser av olika slag som innebär att ytterligare steg kan tas mot ett kvalitetssäkrat byggande och boende. Frågor om vilka åtgärder som kan behöva vidtas i syfte att förbättra kvaliteten i byggandet skall också uppmärksammas av den kommission som regeringen nyligen tillsatt för att överväga frågor om konkurrens, kvaliteten och kostnaderna i byggsektorn. Enligt sina direktiv (dir. 2002:24) skall kommissionen arbeta utifrån ett tydligt konsumentperspektiv

vari bl.a. ingår behovet av att säkra kvalitet och hälsa och samtidigt nå sänkta bygg- och boendekostnader. Kommissionen skall redovisa sina förslag senast den 15 oktober 2002.

Kvalitet och effektivitet i bygg- och förvaltningsprocessen är också centrala frågor i ett utvecklat energi- och miljöriktigt byggande. Behovet av ökad samverkan i processen har framhållits i flera utredningar och rapporter. Ett underliggande problem är fragmenteringen av byggprocessen. Samordning av hela bygg- och förvaltningsprocessen behövs för att få en ökad helhetssyn på byggnaden, ett tydligare fokus på förvaltningsskedet och den färdiga produkten och en systematisk erfarenhetsåterföring. Detta förutsätter samordning mellan alla inblandade där ett tydligt ansvar, garantier, kontinuitet i processerna och kompetensutveckling utgör nyckelbegrepp. Regeringen har mot denna bakgrund initierat bildandet av Rådet för byggkvalitet (BQR) där de statliga byggherrarna, som ett första steg, samverkar omkring kompetensutveckling. I rådets uppdrag ingår sålunda som en viktig del kompetensutveckling hos alla aktörer i byggande och förvaltning av byggnadsverk. Av ett frågesvar från statsrådet Somestad den 6 februari 2002 framgår också att regeringen avser att noga följa rådets arbete.

Utskottet delar sammanfattningsvis motionärernas syn på vikten av att genom en väl utvecklad kvalitetssäkring få till stånd ett byggande och boende som svarar såväl mot de boendes krav som mot samhällets mål. Som framgår av framställningen ovan har också en rad insatser med denna inriktning redan påbörjats. Enligt utskottets mening bör resultatet av detta arbete avvaktas. Utskottet är mot den bakgrunden inte berett att nu ställa sig bakom förslagen i motionerna 2001/02:Bo220 (mp), 2001/02:Bo308 yrkande 3, 2001/02:Bo244 (kd) yrkande 2, 2001/02:Bo320 (kd) yrkande 7, 2001/02:Bo255 (v) yrkandena 3–6 och 8 samt 2001/02:Bo305 (s).

Tillgängligheten i boendemiljön

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- kraven på tillgänglighet, *jämför reservation 8 (c, fp)*,
- ansvars- och finansieringsprincipen, *jämför reservation 9 (kd)*,
- tillgänglighet vid bomässor.

Kraven på tillgänglighet

Trots de krav på tillgänglighet som ställs genom PBL och BVL uppförs det enligt motion 2001/02:Bo313 (s) yrkande 1 byggnader som inte är tillgängliga. Regeringen bör därför överväga att ytterligare stärka kravet på tillgänglighet så att människor med funktionshinder i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet.

Även i motion 2001/02:So618 (fp) yrkande 2 förordas skärpta krav på tillgänglighet i byggnadslagstiftningen. Enligt motionen bör plan- och bygg-

lagen kompletteras med riktlinjer som tvingar fram rimliga anpassningsåtgärder för funktionshindrade.

Huvuddelen av vår byggda miljö har utformats innan det fanns tydliga lagfästa krav på tillgänglighet. Detta förhållande tillsammans med en försämring av bygglovsreglerna och kontrollfunktionen gör det enligt motion 2001/02:Bo255 (v) nödvändigt att ta ett helhetsgrepp för att uppnå den tillgänglighet som måste eftersträvas. Boverket bör därför ges i uppdrag att utreda hur de ökade behoven av tillgänglighet skall mötas bl.a. genom ändringar i reglerna för bygglov (yrkande 1). Ett ytterligare sätt att förbättra tillgängligheten är enligt motionen att genomföra byggsamråd i ett tidigare skede än i dag och samtidigt ge handikapporganisationerna rätt att delta i samrådet (yrkande 2).

Mot bakgrund av vad som föreslagits i motionerna avseende tillgängligheten i bebyggelsen vill utskottet anföra följande.

Frågor om tillgängligheten i bebyggelsen har under många år varit föremål för ingående diskussioner och överväganden inom bostadsutskottet. Utskottet har i dessa sammanhang betonat vikten av att bebyggelsemiljön görs tillgänglig för alla. Utskottet står självfallet fast vid denna ståndpunkt. Hur tillgängligheten för personer med funktionshinder skall tillgodoses måste även fortsättningsvis ingå i alla överväganden och beslut som rör den byggda miljön. Målet bör vara att bebyggelsen ges en utformning som inte utestänger delar av befolkningen, utan att också personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga får tillträde på sina villkor. Även om avsikten i första hand är att öka tillgängligheten för personer med funktionshinder bör det påpekas att de tillgänglighetsskapande åtgärderna dessutom ofta innebär en bättre utformning av den byggda miljön för hela befolkningen. I olika delar av livets skeden kan dessutom behovet av en god tillgänglighet öka även för den del av befolkningen som inte i första hand åsyftas när behovet av tillgänglighetskapande åtgärder diskuteras. Kravet på tillgänglighet bör sålunda inte ses som ett särintresse, utan som ett allmänt intresse som gynnar samhället i dess helhet.

Inom bostadsutskottet har det sedan länge rått en bred enighet i synen på vikten av att tillgänglighetsfrågorna ges stor uppmärksamhet i planeringen och byggandet av den fysiska miljön. Inte heller behovet av att vidta åtgärder mot bristerna i befintliga miljöer har ifrågasatts. Däremot har en diskussion förts om vilka förbättringar som kan förväntas bli genomförda på frivillig väg och vad som kan kräva ett bättre stöd genom lag. De lagstadgade kraven på tillgänglighet stärktes emellertid i flera avseenden genom ett riksdagsbeslut år 2001 (bet. 2000/01:BoU5). Efter dessa ändringar i PBL, som trädde i kraft den 1 juli 2001, ställs numera också tydligare krav på att personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga skall få ökad tillgänglighet till allmänna platser. Kraven ställs i samband med ändring av allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader. I befintliga byggnader som innehåller lokaler dit allmänheten har tillträde och på befintliga allmänna platser skall enkelt avhjälpta hinder mot lokalernas och platsernas tillgänglighet och användbarhet undanröjas, i den utsträckning som följer av föreskrifter som

Boverket fått i uppdrag att arbeta fram. Inom Boverket pågår också utarbetandet av förslag till föreskrifter och allmänna råd i detta avseende. De upprättade förslagen skall därefter konsekvensutredas och sändas ut på en bred remiss och eventuellt notifieras inom EU. Boverket räknar med att de nya föreskrifterna och allmänna råden kan underställas regeringen för godkännande under 2002.

De nu i korthet redovisade lagändringarna innebär att ytterligare ett steg har tagits i riktning mot en ökad tillgänglighet. Det innebär dock inte att arbetet med att förbättra tillgängligheten kan avbrytas. Ansträngningarna att åstadkomma ett tillgängligt samhälle måste tvärtom fortgå. Ett område där det ännu finns uppenbara brister är i planerings- och bygglovsskedet. Detta faktum har också uppmärksammats av bl.a. Boverket. Verket har sålunda i en rapport (Handikapporganisationernas möjlighet till insyn och samråd i plan- och byggärenden och former och metoder för lokala åtgärdsprogram för tillgänglighet) redovisat handikapporganisationernas erfarenheter i detta avseende. Enligt organisationerna är möjligheterna att i samrådsskedet påverka byggnaders utformning för att underlätta tillgängligheten i nyproduktionen och vid ändringar otillfredsställande. Hur byggsamrådet skall kunna förbättras i detta och andra avseenden ingår därför i regeringens överväganden inför den förestående översynen av PBL.

Tillgänglighetsfrågorna har bl.a. genom de nyligen införda ändringarna i plan- och bygglagen och genom de pågående övervägandena i Regeringskansliet en betydande aktualitet. Det kan mot den bakgrunden förutsättas att olika möjligheter nu ingående kommer att prövas för att ytterligare förbättra tillgängligheten. Enligt utskottets mening bör resultatet av dessa överväganden avvaktas innan ställning tas till hur tillgänglighetsarbetet skall drivas vidare. Utskottet är mot denna bakgrund inte berett att nu ställa sig bakom förslagen i motionerna 2001/02:Bo313 (s) yrkande 1, 2001/02:Bo255 (v) yrkandena 1 och 2 samt 2001/02:So618 (fp) yrkande 2.

Ansvars- och finansieringsprincipen

Kostnaderna för ökad tillgänglighet måste enligt motion 2001/02:Bo243 (kd) yrkande 7 täckas enligt ansvars- och finansieringsprincipen, där staten är en part. Förutom att statliga myndigheter ser till att lokaler m.m. är tillgängliga för personer med funktionshinder bör staten även bidra med medel för att genomföra tillgänglighetsskapande åtgärder m.m.

Bostadsutskottet har vid ett flertal tillfällen (senast i bet. 2000/01:BoU5 s. 14) tagit principiell ställning för att ansvars- och finansieringsprincipen skall tillämpas när det gäller åtgärder för att förbättra tillgängligheten. Utskottet har härvid uttalat bl.a. att utgångspunkten för finansieringen av åtgärder för ökad tillgänglighet bör vara att kostnaderna skall täckas inom ramen för den ordinarie verksamheten. Bostadsutskottet står fast vid sin bedömning av vilken huvudprincip som bör tillämpas när det gäller det ekonomiska ansvaret för genomförandet av de tillgänglighetsskapande åtgärderna. Motion 2001/02:Bo243 (kd) yrkande 7 avstyrks.

Tillgänglighet vid bomässor

När bomässor arrangeras bör det enligt motionerna 2001/02:Bo262 (s) och 2001/02:Bo313 (s) yrkande 2 ställas krav på att de görs tillgängliga för funktionshindrade. Tillgänglighet bör bl.a. vara ett krav för statligt stöd till kommande bomässor.

Bostadsmässorna avser normalt bostäder som efter mässperioden kommer att användas som permanentbostäder på den plats där de uppförts. Det innebär att bostäderna och den omgivande miljön skall svara mot de krav på tillgänglighet som ställs med stöd av plan- och bygglagen. Det får mot den bakgrunden förutsättas att bostäderna liksom bostadsområdet blir tillgängligt på det sätt som följer av lagstiftningen och de till denna kopplade byggreglerna. Samtidigt kan naturligtvis själva mässperioden och visningsverksamheten som sådan kräva olika anordningar och tillfälliga arrangemang som kan medföra svårigheter vad beträffar tillgängligheten. Med tanke på den planering som föregår mässorna får det förutsättas att också tillgänglighetsaspekten beaktas inför själva mässan.

Ett av syftena med mässorna är att visa på nya lösningar och trender i boendet. Det är naturligtvis frågor som har ett intresse för alla boende oavsett fysiska och andra förutsättningar. I den mån det fordras för att ge tillgänglighet för alla får det därför förutsättas att framtida mässarrangörer svarar för en fullgod tillgänglighet till mässområdet också under själva mässperioden – detta utan att bostadsutskottet och riksdagen gör ett formellt uttalande om detta. Något tillkännagivande i enlighet med förslagen i motionerna 2001/02:Bo262 (s) samt 2001/02:Bo313 (s) yrkande 2 kan därmed inte anses erforderligt. Motionerna avstyrks.

Säkerheten i boendemiljön

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- barnsäkerhetskrav i bostäder, *jämför reservation 10 (v, kd, c, fp, mp)*,
- jordfelsbrytare, *jämför reservation 11 (kd, c, mp)*,
- brandvarnare, *jämför reservation 12 (c)*.

Barnsäkerhetskrav i bostäder

Barns fysiska säkerhet i boendemiljön är enligt motion 2001/02:Bo256 (v) en mycket viktig fråga. Samtidigt konstateras att tillgänglig statistik visar att hemmet och dess närhet är den miljö där barn oftast råkar ut för skador. Ett av skälen till detta är att barnsäkerhetskraven inte omfattar hus som är byggda före 1973 eller ombyggda före 1976. Lagstiftningen bör därför ses över dels utifrån vilka krav som skall gälla, dels vilka krav som kan ställas på de befintliga hus som inte omfattas av dagens krav (yrkande 2).

Även i motion 2001/02:So634 (fp) yrkande 14 föreslås att barnsäkerhetskraven skall utsträckas till att också omfatta hus som är byggda före 1973. Barn som bor i äldre hus skall enligt motionen inte ha ett sämre skydd än de som bor i ett nybyggt hus. I sin bakgrundsbeskrivning pekar motionärerna även i detta fall på att olycksfall i hemmiljön är mer vanliga än i andra miljöer.

Det kan med fog hävdas att bostadsutskottet och riksdagen varit en pådrivande kraft när det gäller att söka förbättra säkerheten i boendemiljön. Sålunda gjorde riksdagen redan våren 1997 på bostadsutskottets förslag ett tillkännagivande om barnsäkerhet i byggnader (1996/97:BoU12). Enligt utskottet borde frågan ges hög prioritet och särskild vikt läggas på informationsinsatser. Utskottet ansåg det viktigt att de erfarenheter som vunnits om barnsäkerhet i byggnader gavs stor spridning genom information om vilka krav som följde av gällande regler, men också om vad som kunde åstadkommas med enkla medel på frivillig väg. Regeringen har också återkommit till riksdagen med den begärda redovisningen. När det gäller Boverkets byggregler har en skärpning genomförts avseende balkongräcken och balkonginglasningar.

De senast vidtagna åtgärderna har gällt kraven på säkerhet i nybyggnationen. De krav som förts fram i såväl de nu aktuella motionerna som i tidigare motioner avser krav på åtgärder i den befintliga bebyggelse som inte omfattas av dagens regler. De bostäder som avses är bostäder byggda före 1973 eller ombyggda före 1976.

När bostadsutskottet tidigare har behandlat motsvarande förslag har utskottet understrukit att frågan om barnsäkerhet i byggnader är av sådan vikt att den bör vara föremål för kontinuerlig uppmärksamhet från berörda myndigheter och övriga parter som kan bidra till en bättre barnsäkerhet. Ett arbete med denna inriktning har nu inletts. Regeringen har sålunda hösten 2001 tillsatt en särskild delegation – Barnsäkerhetsdelegationen – med uppgift att se över och arbeta med frågor om säkerhet och förebyggande av skador i barns och ungdomars miljö. En fråga som enligt direktiven (dir. 2001:79) skall uppmärksammas särskilt i arbetet är säkerhetsreglerna i bostäder. Delegationen skall därför beskriva och analysera hur olycksfallsmönstren i olika delar av bostadsbeståndet ser ut. Om analysen visar att det behövs åtgärder i form av förändrad lagstiftning skall delegationen lämna förslag till sådana åtgärder. Uppdraget skall slutredovisas senast den 31 januari 2003.

Som framgår av redovisningen ovan har ett arbete med den inriktning som motionärerna efterfrågar nu inletts. Enligt utskottets mening bör resultatet av detta arbete avvaktas. Motionerna 2001/02:Bo256 (v) yrkande 2 samt 2001/02:So634 (fp) yrkande 14 avstyrks med hänvisning härtill.

Jordfelsbrytare

Frågor om elsäkerheten i byggnader tas upp i två motioner. Enligt motionerna finns det brister i elsäkerheten i de lokaler och bostäder som saknar jordfelsbrytare.

Mot denna bakgrund föreslås i motion 2001/02:Bo222 (s) att alla offentliga lokaler där barn vistas skall utrustas med jordfelsbrytare. Som exempel på lokaler där kravet bör gälla nämns daghem, fritidshem och skolor.

Förslaget i motion 2001/02:Bo238 (kd) innebär att Elsäkerhetsverket bör få i uppdrag att utarbeta förslag till nya bestämmelser som innebär att jordfelsbrytare skall installeras i samtliga byggnader som uppförs, oavsett för vilket ändamål.

Vid sin behandling av motsvarande förslag under föregående riksmöte (bet. 2000/01:BoU8 s. 16) anförde utskottet följande.

Regler om att elinstallationer i byggnader skall utföras på ett säkert sätt finns både i byggnads- och i ellagstiftningen. Enligt förordningen om tekniska egenskapskrav på byggnader skall byggnadsverk vara projekterade och utförda på ett sådant sätt att det inte innebär oacceptabel risk för bl.a. elektriska stötar. I Boverkets byggregler anges att byggnader skall utformas så att risken för personskador till följd av elstötar och elchocker begränsas. I övrigt hänvisas i byggreglerna till Elsäkerhetsverkets starkströmsföreskrifter (ELSÄK:FS 1999:5). Enligt dessa föreskrifter gäller sedan den 1 juli 2000 vid nyuppförande av bostäder, grundskolor, fritidshem och daghem att den elektriska installationens gruppledningar skall skyddas av jordfelsbrytare. Detsamma gäller vid utbyte av befintliga gruppcentraler.

En ändring i ellagstiftningen har således nyligen genomförts som åtminstone till en del tillgodoser vad som motionärerna åsyftar. Bostäder och lokaler där barn vistas kommer successivt att förses med jordfelsbrytare, dels genom nyproduktion, dels i samband med ombyggnader som omfattar elinstallationerna i byggnaden. Bostadsutskottet kan instämma i att det vore önskvärt om hela det befintliga byggnadsbeståndet, och då särskilt bostäder och de lokaler där barn vistas, snarast skulle kunna förses med en så god elstandard som ny elteknik och jordfelsbrytare ger möjlighet till. Ingrepp i befintliga elinstallationer är emellertid ofta tekniskt komplicerade och kostsamma att genomföra. Det får därför accepteras att en förbättring av säkerhetsstandarden på det sätt som motionärerna efterfrågar tar en viss tid att genomföra. Det bör emellertid understrykas att gällande regelverk ställer höga krav på elstandarden även i de fall när inte jordfelsbrytare är obligatorisk. Vidare kan det erinras om att det i dag finns enkla lösningar som kan höja elstandarden utan att en fast jordfelsbrytare installeras i en anläggnings gruppcentral. Exempelvis finns det på marknaden billiga portabla jordfelsbrytare som kan användas för att höja elstandarden i delar av befintliga elsystem.

Bostadsutskottet delar sammanfattningsvis motionärernas uppfattning att frågor om elsäkerheten, särskilt i lokaler där barn vistas, bör ägnas stor uppmärksamhet. Det är angeläget att de myndigheter som har uppgifter inom det aktuella området och övriga berörda parter informerar om de möjligheter som finns att förbättra elsäkerheten i våra byggnader. En ökad användning av jordfelsbrytare utgör en viktig del i dessa strävanden. Utskottet är emellertid i dagsläget inte berett att ställa sig bakom ett krav på att jordfelsbrytare skall installeras i den befintliga bebyggelsen utöver vad som följer av den nyligen genomförda revideringen av starkströmsföreskrifterna.

Utskottet står fast vid sitt tidigare ställningstagande. Motionerna 2001/02:Bo222 (s) och 2001/02:Bo238 (kd) avstyrks med hänvisning härtill.

Brandvarnare

Enligt motion 2001/02:Bo302 (s) vill det nu till kraftfulla åtgärder för att kunna rädda fler människoliv och minska skadeverkningarna i samband med bränder. Det anges därför vara dags att införa en lagstiftning som gör det obligatoriskt med brandvarnare på varje våningsplan i alla bostäder. Kravet skall gälla såväl vid nyproduktion som i befintliga bostäder.

Bostadsutskottet instämmer i vad som anförs i motionen om vikten av att förebygga bränder i vårt bostadsbestånd och i övriga byggnader. Frågan gäller hur detta bör ske. Genom Boverkets byggregler ställs krav på att nya bostadshus skall förses med ”anordning för tidig upptäckt av brand samt utrymningslarm”. Dessutom har Boverket och andra myndigheter och organisationer genomfört informationsinsatser om behovet av att installera brandvarnare även i befintliga bostäder. Samtidigt tvingas utskottet konstatera att det är nödvändigt att fortsätta arbetet med att öka användningen av brandvarnare även i det befintliga bostadsbeståndet. Kostnaden för att installera en brandvarnare är i dag så begränsad att detta inte bör hindra en betydligt bredare användning.

Den fråga som aktualiseras genom motionen är om det är nödvändigt eller lämpligt att införa en särskild lag med krav på att det i varje hushåll skall finnas en brandvarnare. Utskottet har tidigare ställt sig tveksamt till en sådan lösning med hänvisning till bl.a. de insatser som myndigheter, försäkringsbolag och andra genomför för att öka användningen på frivillig basis. Det bör också framhållas att redan gällande lagstiftning ställer mycket höga krav på fastighetsägare att förebygga bränder. I räddningstjänstlagen (1986:1102) finns således regler som berörda myndigheter i sin tillämpning i princip ansett motsvara vad som efterfrågas i motionen.

Enligt 41 § räddningstjänstlagen skall ägare av byggnader i skäligen omfattning hålla utrustning för bl.a. släckning av brand och i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand. Flera kommuner har också med stöd av lagen beslutat att brandförsvaret skall verka för att alla bostäder i kommunen skall ha fungerande brandlarm. Ytterligare kommuner planerar att vidta åtgärder för att kräva en obligatorisk användning av brandvarnare med hänvisning till räddningstjänstlagen.

Räddningsverket har i november 2001 beslutat meddela allmänna råd och kommentarer om brandvarnare i befintliga bostäder. Av råden framgår att varje byggnad som stadigvarande eller tillfälligt används för bostadsändamål bör vara försedd med fast installerad och fungerande brandvarnare eller motsvarande anordning för tidig varning vid brand. I syfte att bl.a. minska antalet dödsbränder har Räddningsverket dessutom beslutat om ett treårigt handlingsprogram inom det brandförebyggande området. Verket svarar också för fortlöpande uppföljning av bränder, sammanställning av statistik och informationskampanjer.

Den åtgärder som redan vidtagits innebär att installationen av brandvarnare i det befintliga bostadsbeståndet kan förväntas bli väsentligt påskyndad. Det

utesluter dock inte att ytterligare insatser kan behöva sättas in. I ett frågesvar den 6 februari 2002 har också statsrådet Sommestad uttalat att ökningen av antalet omkomna till följd av bränder leder till slutsatsen att det kan finnas skäl att på nytt överväga behovet av skärpt lagstiftning när det gäller brandvarnare. Utskottet kan sålunda konstatera att regeringen inte bara uppmärksamt följer utvecklingen utan dessutom uppenbarligen har beredskap för att vidta ytterligare åtgärder som gäller brandvarnare.

Sammanfattningsvis kan utskottet konstatera att frågan om installation av brandvarnare har uppmärksamats på ett helt annat sätt än tidigare av såväl berörda myndigheter som av ett ökande antal kommuner. Även regeringen följer uppmärksamt utvecklingen. Enligt utskottets mening bör mot bakgrund härav resultatet av de initiativ som nu tagits avvaktas. Ett riksdagens tillkännagivande i enlighet med förslaget i motion 2001/02:Bo302 (s) kan därmed inte nu anses vara nödvändigt.

Övriga egenskapskrav på byggnader

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- kretsloppslösningar som krav vid byggande, *jämför reservation 13 (v, c, mp)*,
- direktverkande elvärme, *jämför särskilt yttrande 2 (v, c, mp)*,
- byggregler för äldreboende,
- byggande i trä, *jämför reservation 14 (v, kd, c, fp, mp)*.

Kretsloppslösningar som krav vid byggande

I lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnader, m.m. (BVL) ställs krav på byggnadsverk och byggprodukter. I 2 § BVL anges att byggnadsverk som uppförs eller ändras skall uppfylla väsentliga tekniska egenskapskrav i fråga om egenskaper som anges i nio punkter. I motion 2001/02:Bo255 (v) yrkande 9 föreslås att paragrafen kompletteras med en tionde punkt med krav på tillämpning av ett ekologiskt kretsloppstänkande i sin helhet. Motionärerna framhåller att motsvarande krav enligt miljöbalken bör få en uppföljning i BVL. Vidare föreslås i motionen att Boverket skall få i uppdrag att komplettera de nu gällande byggreglerna utifrån det nya egenskapskravet.

Bostadsutskottet har vid flera tidigare tillfällen (senast i bet. 2000/01:BoU8 s. 8) behandlat och avstyrkt motsvarande motionsförslag. Utskottet har i dessa sammanhang bl.a. hänvisat till det omfattande arbete som pågår med att åstadkomma en kretsloppsanpassning av byggsektorn. Inte minst har detta gällt inom ramen för arbetet med att utveckla miljö kvalitetsmålen. I detta sammanhang bör det också framhållas att det bland de nio punkterna med egenskapskrav enligt 2 § BVL finns krav bl.a. på skydd med hänsyn till miljön, energihushållning och hushållning med vatten och avfall. Vad gäller hushållningskrav med en bredare inriktning finns sådana, som motionärerna

själva framhåller, i miljöbalken. Här kan exempelvis nämnas balkens 2 kap. 5 § som ger uttryck för den s.k. hushållnings- respektive kretsloppsprincipen.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 2001/02:Bo255 (v) yrkande 9.

Direktverkande elvärme

Enligt förordningen om tekniska egenskapskrav på byggnader m.m. (10 §) skall i byggnader som innehåller bostäder eller arbetslokaler uppvärmningssystemet i skäligen utsträckning utformas så att skilda energislag kan användas utan omfattande ändringar. En- och tvåbostadshus som i huvudsak skall värmas upp med el eller naturgas skall ha en sådan planlösning att ett byte till uppvärmning med ett annat energislag underlättas. I fråga om en- och tvåbostadshus gäller emellertid att de får förses med uppvärmningssystem för direktverkande elvärme om byggnaden har särskilt goda egenskaper när det gäller energihushållning.

Möjligheten att enligt det sistnämnda villkoret installera direktverkande elvärme vid nybyggnad eller ombyggnad av en- och tvåbostadshus tas upp i motion 2001/02:Bo255 (v) yrkande 10. Motionärerna föreslår att denna möjlighet tas bort utom vad gäller fritidshus. Förslaget motiveras med behovet av att minska elanvändningen samt av att använda el till annat än uppvärmning.

Användningen av el för uppvärmningsändamål har sedan länge varit omdiskuterad i den energipolitiska debatten. Detta har särskilt gällt för direktverkande elvärme. Denna uppvärmningsmetod har visserligen fördelen av begränsade investeringskostnader i den enskilda bostaden, men samtidigt nackdelen att byte av värmekälla normalt inte kan ske utan relativt kostsamma och komplicerade ingrepp. Svårigheterna att anpassa en bostad med direktverkande elvärme till nya system och värmekällor är också bakgrunden till de särregler som i dag finns i byggnadslagstiftningen. Det kan samtidigt konstateras att de krav på särskilt goda egenskaper när det gäller energihushållning som ställs upp i förordningen som villkor för installation av direktverkande elvärme inte finns preciserade närmare genom exempelvis myndighetsföreskrifter.

Frågan om användningen av direktverkande elvärme har haft särskild aktualitet i samband med miljömålsarbetet. Regeringen angav sålunda i miljömålspropositionen att ett förbud mot direktverkande elvärme i nya byggnader borde analyseras. Mot denna bakgrund har regeringen den 28 februari 2002 givit Boverket i uppdrag att genomföra en analys av konsekvenserna av ett eventuellt förbud mot uppvärmning med direktverkande elvärme i nya byggnader fr.o.m. år 2005. I uppgiften ingår också att se över möjligheterna att begränsa användningen i fritidshus. Analysen skall avse de tekniska och ekonomiska konsekvenserna av ett förbud. Uppdraget skall redovisas senast den 30 juni 2002.

Enligt utskottets mening bör resultatet av den kommande analysen avvaktas. Motion 2001/02:Bo255 (v) yrkande 10 avstyrks med hänvisning härtill.

Byggregler för äldreboende

Behovet av nya former för äldreboende tas upp i motion 2001/02:Bo320 (kd) yrkande 20. Motionärerna framhåller särskilt behovet av en ”mellanboendeform” som ett steg mellan en vanlig bostad och särskilt äldreboende. Enligt motionen bör Boverket ges i uppdrag att förenkla regelsystemet så att sådana boendeformer kan skapas.

I huvudsak gäller samma egenskapskrav på bostäder oavsett om de är avsedda att användas av personer i en viss ålderskategori eller ej. Vissa särregler finns emellertid i Boverkets byggregler för bl.a. särskilda boendeformer för äldre. Enligt dessa regler är det möjligt att göra vissa avsteg från de regler som gäller för övriga bostäder. Det gäller framför allt möjligheten att göra vissa inskränkningar i den enskilda lägenhetens standard och ersätta detta med gemensamma lösningar för flera bostäder.

Det framgår inte av den aktuella motionen i vilka avseenden som det nuvarande regelverket anses motverka den form av boende som motionärerna förespråkar. Utskottet har därför inte underlag för vidare överväganden i frågan. Motion 2001/02:Bo320 (kd) yrkande 20 avstyrks.

Byggande i trä

Fördelarna med att bygga i trä lyfts fram i motion 2001/02:Bo223 (v). Inte minst miljöskäl talar enligt motionen för att andelen trä i byggkonstruktioner av olika slag måste öka. Inom så viktiga sektorer som offentliga byggnader och flervåningshus har trä mer eller mindre varit uteslutet som material. För att få byggsektorn att på allvar införa träbyggnadstekniken i stor skala krävs politiska beslut.

Som framhålls i motionen har Sverige god tillgång på högkvalitativ träråvara och en ökad träanvändning inom byggsektorn är bra för både miljön och samhällsekonomin. Trä är ett miljövänligt material som även enligt utskottets mening i ökad utsträckning bör kunna användas i byggandet. Framställningen av träprodukter kräver lite energi, och huvuddelen av denna energi genererar sågverken dessutom själva genom att förbränna bioprodukter som bark, spån och flis.

Den svenska träbaserade industrin, som har ett högt produktkunnande och ligger långt framme vad gäller att minimera miljöpåverkan vid tillverkning och användning, har goda förutsättningar att stärka sin position på den internationella marknaden för byggprodukter. I den av riksdagen antagna (bet. 2001/02:NU4) regionalpolitiska propositionen (prop. 2001/02:4) framgår att ett program för att främja en hållbar tillväxt inom det nationella träklustret bör bedrivas under perioden 2002–2004. Programmet bör inriktas mot projekt som främjar samverkan mellan träindustriföretag i regionala leverantörsgrupper och som stimulerar till en optimal användning av skogsråvaran och en mer varierad lokal vidareförädling av denna. En ökad förädlingsgrad av träprodukter för ett utvecklat byggande kan ha positiva effekter på såväl miljön som samhällsekonomin.

Som ett led i arbetet med det aviserade träklustret har regeringen den 28 februari 2002 beslutat uppdra åt Verket för näringslivsutveckling (NUTEK) att i samråd med Verket för innovationssystem (Vinnova) och Delegationen för utländska investeringar i Sverige (ISA) utarbeta ett förslag till ett program för utveckling av det nationella träklustret. Programmet skall utgöra ett insatsområde inom ett nationellt program för utveckling av innovationssystem och kluster. Syftet med det nationella programmet är att stärka den regionala konkurrenskraften. Uppdraget skall redovisas till regeringen senast den 31 maj 2002. Regeringen avser därefter att besluta om programmets närmare inriktning och finansiering.

Det nu inledda arbetet med ett träkluster innebär ett viktigt steg i syfte att stärka den svenska träindustrin och därmed också byggandet i trä. Enligt utskottets mening får förslaget i motion 2001/02:Bo223 (v) därmed anses i inte ringa grad tillgodosett. Ett tillkännagivande i enlighet med motionsförslaget torde därmed kunna undvaras.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Byggnad i vissa miljöer med lokal särprägel (punkt 1) (m, -)
av Knut Billing (m), Inga Berggren (m), Ewa Thalén Finné (m) och Sten Andersson (-).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:
Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Bo216 yrkande 12.

Ställningstagande

I Sverige finns det många miljöer som präglas av olika tidsepoker och av olika byggnadstraditioner. Ett exempel på detta är de många byar som karakteriseras av att där finns en blandad bebyggelse som omfattar såväl bostäder och småföretagsamhet som jordbruk. Det är samhällen där gårdarna ligger tätt och där livsstilen många gånger bygger på gamla traditioner. Utvecklingen i samhället i övrigt har inneburit att dessa byar i dag representerar en värdefull typ av miljö som måste bevaras och tas till vara. Den blandning av olika verksamheter som finns i dessa små samhällen och den särprägel som detta skapar har också gjort dem till attraktiva boendemiljöer.

En förutsättning för att dessa byar skall bestå och kunna behålla sin särprägel är att de kan fortsätta att utvecklas. Det innebär att de som bosätter sig där måste ta hänsyn till och acceptera att mångsidigheten består. För att dessa samhällens karaktär och särdrag skall bestå fordras att alla verksamheter ges möjlighet till förändring och utveckling. En förutsättning för att så skall bli fallet är att inte bara de boendes utan också de olika näringsverksamheternas krav på byns utveckling kan tillgodoses.

Det tycks i dag råda oklarhet kring vilken utbyggnad av t.ex. småföretagsverksamhet som kan komma till stånd inom ramen för pågående markanvändning. Denna oklarhet är enligt vår mening olycklig, då den bl.a. riskerar att stoppa utvecklingen i byar och mindre samhällen med en särpräglad blandning av boende och annan verksamhet. En utredning bör därför tillsättas för att se över behovet av att klargöra dagens lagstiftning på denna punkt. Syftet med utredningen bör sålunda vara att skapa förutsättningar för att såväl boende som näringsverksamhet kan fortgå i dessa särpräglade miljöer.

Det vi nu med anledning av motion 2001/02:Bo216 (m) yrkande 12 anfört om byggande i vissa miljöer med lokal särprägel bör riksdagen tillkänna för regeringen som sin mening.

2. Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse (punkt 2) (v, kd, c, fp)

av Owe Hellberg (v), Ulla-Britt Hagström (kd), Sten Lundström (v), Annelie Enochson (kd), Rigmor Stenmark (c) och Yvonne Ångström (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Bo255 yrkande 7.

Ställningstagande

Dagens regler ger inte det skydd av byggnaders inre som bör krävas. Med stöd av den tidigare lagstiftningen kunde byggnadsnämnden, genom att inte ge bygglov, förhindra sådana inre ändringar som ansågs förvanska byggnaden. I den nya lagstiftningen är inre förändringar i princip inte bygglovspliktiga och därmed svårare att förhindra. Byggnadsnämnden kan visserligen i kontrollplanen ställa vissa krav. Enligt vår mening är detta emellertid inte tillräckligt, och särskilt värdefulla byggnader har därför i dag ett betydligt sämre skydd.

Kommuner kan visserligen med stöd av plan- och bygglagen utöka bygglovsplikten för särskilt värdefulla byggnader när det gäller vissa underhållsåtgärder. Häri inbegrips enligt vad som sagts i proposition 1985/86:1 även vissa inre arbeten. En betydande osäkerhet om vad som gäller uppkommer dock vid en jämförelse med Boverkets redovisning av sin syn på frågan i den utvärdering som verket har gjort. Lagstiftningen bör därför skärpas genom att 8 kap. 6 § första stycket 3 PBL ändras så att bestämmelserna uttryckligen gäller alla förändringar inne i byggnaderna.

Det vi nu med anledning av motion 2001/02:Bo255 (v) yrkande 7 anfört om kulturhistoriskt värdefull bebyggelse bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3. Master och antenner för mobiltelefoni m.m. (punkt 3) (v, kd, c, fp, mp)

av Owe Hellberg (v), Ulla-Britt Hagström (kd), Sten Lundström (v), Annelie Enochson (kd), Rigmor Stenmark (c), Yvonne Ångström (fp) och Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2001/02:Bo244

yrkandena 11 och 12, 2001/02:Bo253, 2001/02:Bo289 yrkandena 1 och 4–6, 2001/02:Bo317, 2001/02:MJ422 yrkande 3 samt 2001/02:So621 yrkande 5.

Ställningstagande

I takt med den enorma ökningen av antalet mobiltelefoner ökar också antalet sändare. Sändarna sätts upp på hyreshus, master och vattentorn. För att få en bra täckningsgrad behövs alltfler antenner som vidarebefordrar signalerna från mobiltelefonerna.

Antennerna sätts i allt större utsträckning upp i boendemiljöer. De sänder ut elektromagnetisk strålning och bidrar till att den omgivande luften fylls med mikrovågor. Situationen skulle kunna beskrivas som ett gigantiskt experiment med korsande elektromagnetiska fält. Ingen vet vad det kommer att få för betydelse i framtiden.

Forskning om elektromagnetisk strålning pågår i hela världen. Det finns undersökningsresultat som klart visar på sambandet mellan elektromagnetisk strålning och påverkan på människor. Vi anser därför att det är angeläget att regeringen ger prioritet till forskningen på området så att eventuella hälsorisker kan uppdagas.

Enligt vår mening bör givetvis försiktighetsprincipen tillämpas vid alla installationer (datainstallationer, trådlös telefoni, mobiltelefoni, elinstallationer m.m.) och vid all planering samt vid bedömningen av vilka säkerhetsavstånd till antennerna som bör råda. En uttalad strävan bör vara att antenner och master placeras så att människors oro begränsas. Det bör även iakttas stor restriktivitet i fråga om bygglov för sådana anläggningar. Regeringen bör dessutom ges i uppdrag att utreda möjligheterna att genom lagstiftning eller på annat sätt bättre styra placeringen av mobiltelefonmaster och fasadantennerna – detta för att minska exponeringen i bebyggelsen.

Vidare skall särskilda hänsyn tas till natur- och kulturvärden vid mobilnätsutbyggnaden. Även strålningsfria zoner bör inrättas i kommunerna.

Det bör härutöver ställas krav på samarbete mellan operatörer, länsstyrelserna och kommunerna så att befintliga master och höga byggnader kan användas för att minimera antalet nya master. Det är också mycket betydelsefullt att operatörerna samordnar sina nät och samutnyttjar varandras master.

Vad vi nu anfört bör riksdagen med anledning motionerna 2001/02:Bo244 (kd) yrkandena 11 och 12, 2001/02:Bo253 (s), 2001/02:Bo289 (mp) yrkandena 1 och 4–6, 2001/02:Bo317 (mp), 2001/02:MJ422 (v) yrkande 3 samt 2001/02:So621 (c) yrkande 5 som sin mening ge regeringen till känna.

4. Samrådspåikt inför markarbeten (punkt 4) (m, kd, c, fp, -)

av Knut Billing (m), Ulla-Britt Hagström (kd), Inga Berggren (m), Anne-lie Enochson (kd), Rigmor Stenmark (c), Yvonne Ångström (fp), Ewa Thalén Finné (m) och Sten Andersson (-).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2001/02:Bo216 yrkande 11 och 2001/02:N267 yrkande 10.

Ställningstagande

I en relativt stor omfattning förekommer det att gator, torg och andra allmänna platser grävs upp för att nya ledningar skall kunna läggas ned eller för att befintligt ledningsnät skall kunna repareras. Arbetena är i många fall så omfattande att de allvarligt inskränker tillgängligheten till omkringliggande fastigheter. Trots detta föreligger det normalt sett inte något krav på att information skall lämnas till eller samråd hållas med fastighetsägare eller andra berörda.

Ett stort antal butiker och andra serviceinrättningar i hyrda lokaler drabbas hårt vid grävarbeten på gator, torg m.m. Det kan leda till förluster och andra avbräck som kan äventyra deras möjligheter till fortsatt verksamhet. Särskilt utsatta är de mindre företagarna. Det förekommer att berörda näringsidkare inte erhåller någon information inför de arbeten som skall genomföras, eller att de inte ges tillräckliga möjligheter till samråd. Ett samråd ger butiksinnehavare och andra möjlighet att minska eller helt eliminera sina förluster till följd av arbetena. Vid samrådet kan lösningar tas fram för hur tillgängligheten till lokalerna skall ordnas, liksom hur skyltning och liknande åtgärder skall utformas, för att minska näringsidkarnas avbräck. Samrådet kan också ha betydelse för att en företagavänlig tidpunkt för arbetena väljs. Samförstånds-lösningar torde vanligen innebära fördelar också för kommunen eller andra som utför grävningensarbetena. Även om det många gånger förekommer att information lämnas och samråd sker bör det införas en laglig skyldighet att vidta sådana åtgärder i syfte att garantera att näringsidkarna ges de bästa möjligheterna att minimera skadorna på sina företag. Skyldigheten bör naturligtvis inte omfatta brådskande arbeten eller sådana som genomförs endast under kortare tid eller på annat sätt är av mindre betydelse.

Det vi nu med anledning av motionerna 2001/02:Bo216 (m) yrkande 11 och 2001/02:N267 (fp) yrkande 10 anfört om samrådspåikt inför markarbeten bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

5. Placering av kraftledningar (punkt 6) (v, c)

av Owe Hellberg (v), Sten Lundström (v) och Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:
Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Bo291 yrkande 1.

Ställningstagande

Det har länge funnits misstankar om att en långvarig exponering av elektromagnetisk strålning ger upphov till cancer. Forskning inom detta område har också bedrivits under lång tid. Det föreligger nu ett stort antal epidemiologiska studier av eventuella samband mellan exponering av magnetfält och cancer. I vissa undersökningar har man sett att det bland de exponerade människorna finns ett något större antal fall av leukemi och cancer i hjärnan än bland dem som exponerats endast obetydligt. Det finns dock undersökningar som inte påvisar någon ökad risk. Resultaten är sålunda motsägelsefulla och frågetecknen många. Forskningen fortsätter, och eftersom det verkar som om flera olika faktorer samverkar, kan det dröja flera år innan vi har säkra svar.

Eftersom ett samband inte kan uteslutas har svenska myndigheter enats om att försiktighetsprincipen skall gälla. Den innebär: ”Om åtgärder, som generellt minskar exponeringen, kan vidtas till rimliga kostnader och konsekvenser i övrigt bör man sträva efter att reducera fält som avviker starkt från vad som kan anses normalt i den aktuella miljön. När det gäller nya elanläggningar och byggnader bör man redan vid planeringen sträva efter att utforma och placera dessa så att exponeringen begränsas”.

På många platser i Sverige har kommunerna tillåtit byggnation intill kraftledningar. Så var fallet i synnerhet under sjuttioalets expansiva bostadsbyggande. I dag finns ett betydande antal bostäder, skolor och daghem i omedelbar närhet av kraftledningar. För att undvika att samma misstag görs på nytt är en skärpning av reglerna för nya kraftledningars placering nödvändig. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Bo291 (v) yrkande 1.

6. Kvalitetssäkring i byggandet (punkt 8) (kd, c, fp)

av Ulla-Britt Hagström (kd), Annelie Enochson (kd), Rigmor Stenmark (c) och Yvonne Ångström (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:
Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Bo244 yrkande 2 och 2001/02:Bo320 yrkande 7 samt avslår motionerna 2001/02:Bo220,

2001/02:Bo255 yrkandena 3–6 och 8, 2001/02:Bo305 samt 2001/02:Bo308 yrkande 3.

Ställningstagande

Byggande med kvalitet för bättre inomhusmiljö är en av oss högt prioriterad frågeställning. Ansvaret måste tydliggöras.

Byggsektorn står för drygt en tredjedel av det globala resursuttaget, energiförbrukningen och det genererade avfallet. En stor del av energiförbrukningen går åt till uppvärmning av byggnader. Återvinningsbara och hälsodeklarerade byggmaterial, användning av förnybar energi och resurseffektiva lösningar är viktiga medel för att minska byggandets miljöpåverkan. Bostäder måste också planeras så att de ger utrymme för kretsloppsanpassade lösningar, som källsortering av avfall. Olika typer av utsläpp måste minimeras, avloppshanteringen effektiviseras och återanvändningen av byggmaterial öka. En harmonisering av europeiska byggprodukter är angelägen, med krav på fullständiga innehållsdeklarationer och varningstexter.

Samhället har stora kostnader för att sanera bostäder och offentliga lokaler från t.ex. radon och PCB. Vid nybyggnation måste kommunerna i sin myndighetsutövning säkerställa att bostäder och andra lokaler är ekologiskt anpassade, så att problem kan undvikas. Experimentbyggnad för att utveckla mer miljövänliga och hälsosamma lösningar är mycket värdefullt. Inomhusmiljön behöver särskilt uppmärksammas, i offentliga lokaler som skolor och gruppboende, men också i bostäder. Inomhusmiljön har stor betydelse för vår hälsa, eftersom större delen av tiden tillbringas inomhus. Undermålig ventilation, obeprövade bygg- och inredningsmaterial liksom fukt- och mögelskador bidrar till att människor upplever besvär. Den stora ökningen av allergier och annan överkänslighet beror till stor del på dålig inomhusluft, fukt och mögel. Därför behövs det en återkommande kontroll av fukt, mögel, radon, ventilation m.m.

För att komma till rätta med problemen i inomhusmiljön krävs hälsodeklarerade bostäder. Det behövs också system för miljö- och hälsovärdering av byggmaterial och byggnader som underlag vid beskrivningar av byggobjekts konsekvenser för ekologisk hållbarhet. De olika ansvarsfrågorna måste bli tydligare, och vi föreslår därför att plan- och bygglagen ses över i syfte att förtydliga produktansvaret.

När det gäller 9 kap. PBL om byggnadsarbeten, tillsyn och kontroll bör en översyn göras så att kvaliteten på våra bostäder och övriga byggnader säkras. Kvalitetssäkringen måste fungera praktiskt i alla led. Uppföljning och ersättning av skada skall också möjliggöras. Dagens ofta hetsiga byggnadstempo med korta byggtider gör kvalitetssäkringen extra viktig för att våra byggnader skall vara sunda och hälsosamma att bo i under en lång tid. Detta har inte minst aktualiserats av mögelproblemen i Hammarby Sjöstad och Moderna museet.

Riksdagen har tidigare i vår ställt sig bakom utskottets förslag om att en översyn skall göras av PBL:s regelverk. Vi anser att denna översyn bör få en

klar och otvetydig inriktning avseende de frågor vi nu tar upp. Vi föreslår således att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad vi anför. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Bo244 (kd) yrkande 2 och 2001/02:Bo320 (kd) yrkande 7 samt avslår övriga motionsförslag.

7. Kvalitetssäkring i byggandet (punkt 8) (mp)

av Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Bo220 och 2001/02:Bo308 yrkande 3 samt avslår motionerna 2001/02:Bo244 yrkande 2, 2001/02:Bo255 yrkandena 3–6 och 8, 2001/02:Bo305 och 2001/02:Bo320 yrkande 7.

Ställningstagande

Satsningen på det som är ekologiskt hållbart i samhället måste öka, och i det sammanhanget har byggsektorn en viktig uppgift, eftersom den svarar för en stor del av miljöbelastningen. Långsiktig effektiv användning av energi- och naturresurser, god inomhusmiljö, miljösäkrade byggmetoder och sunda materialval bidrar till att åstadkomma ett hållbart samhällsbyggande.

Inom byggsektorn finns inget lagstadgat producentansvar. Byggsektorns Kretsloppsråd har frivilligt åtagit sig att bl.a. utforma byggvarudeklarationer för redovisning av miljöegenskaper hos byggvaror och kretsloppsanpassa branschdokument, omhändertar bygg- och rivningsavfall på ett kretsloppsanpassat sätt och även annat avfall utifrån vad som är miljömässigt riktigt. Dessutom har ett byggbranschens kvalitetsråd bildats för att påskynda arbetet med ett systematiskt kvalitetsarbete på byggområdet. Meningen är att detta skall minska kvalitetsfel och kostnader, medföra färre byggsador och uppnå bättre inomhusmiljö. Under tiden inträffar sådana missar som Hammarby Sjöstad är ett exempel på. Det finns flera husbyggen där fukt byggts in och husen får mögelskador. Under självaste arkitekturåret får vi veta att Arkitekturmuseet har drabbats. Uppenbarligen är det något som är fel i processen. Byggandet är hårt tidspressat och det slarvas. Någon måste ta ansvar för detta. Det är naturligtvis byggherren som är ansvarig, men vid en generalentreprenad delas ansvaret och byggherren utser en byggleddare, ofta en konsult, till ansvarig för kvaliteten. Det är dags att se över det frivilliga producentansvaret och överväga om en lagstiftning behövs.

Kretsloppsrådet framhåller att byggindustrin inte kan behandlas på samma sätt som t.ex. förpackningsindustrin eller däckbranschen. Inom byggsektorn är det inte möjligt att finna en producentansvarig eller att lägga ansvaret på endast en part.

Problemet inom byggbranschen är att det finns flera aktörer. Byggherren anlitar arkitekt, entreprenör och underentreprenörer och tar materialet från olika firmor. Alla dessa aktörer delar ofta på ansvaret för om material m.m. är miljöanpassat. I dagens läge har det blivit ett säljande argument att kunna peka på att företaget tar miljöhänsyn och kanske är anslutet till EMAS eller ISO 14000. Detta är naturligtvis mycket bra, men man måste också garantera att företaget orkar fortsätta på den inslagna vägen, så att det tagna miljöansvaret inte försvinner.

Inom byggbranschen används olika slags entreprenader. Vid en totalentreprenad tar byggtreprenören vanligtvis allt ansvar. Tidigare hade stadsarkitekten kontrollansvaret, men nu läggs ansvaret på byggherren. En generalentreprenad innebär delat ansvar. Byggherren försöker då sälja ansvaret i delar. Det är här det är viktigt att hela ansvaret läggs på byggherren. Ofta utser byggherren en byggleddare, vanligen en konsult, som ansvarig för kvaliteten. Problemet är att byggherren kanske inte har de kunskaper inom bl.a. miljöområdet, som ett producentansvar innebär. Det behövs klara riktlinjer i alla entreprenadformer för att veta vem som har det yttersta ansvaret för de material som används vid byggnationen. Primärt är att ansvaret inte ramlar mellan stolarna. Ett exempel på detta är tunnelbygget vid Hallandsåsen och följderna av användandet av preparatet Rhoca-Gil. Här skyllde de inblandade aktörerna på varandra.

Det huvudsyfte som bör tillgodoses är att det över huvud taget inte skall komma in miljöfarligt material i byggnationen. Genom detta förhindras att fler allergier och oväntade miljömässiga bakslag uppstår och uppnås att framtidens byggnation blir så ekologiskt hållbar som möjligt. Problemet med olika entreprenörer i en byggnation kan vara att de olika aktörerna har skilda utgångspunkter. En kanske tar mer miljöhänsyn än en annan, som plockar in ett skadligare material i byggnationen. Här behövs alltså en helhetssyn, och det krävs att *någon* har det slutliga ansvaret, så att inget ansvar faller mellan stolarna om det i framtiden visar sig att något har gått snett. Det är helt enkelt onödigt att det uppstår fler "Lindomefall" eller "Hallandsåsar" där ingen tar det slutliga ansvaret.

Byggsektorns Kretsloppsråds frivilliga riktlinjer, som i vissa delar berörts av mig inledningsvis, är bra men bör följas upp. Regeringen bör utvärdera byggsektorns åtagande och snarast återkomma med hur ansvarsdelen skall utformas. Viktigt är också att normera vilka material som kommer in i byggnationen från början och att de deltagande entreprenörernas miljöpolicy finns klart uttalad. En minskning av avfallsberget medför också att de ingående komponenterna bör ha en bra miljöstatus. En utredning bör göras för att klarlägga om byggsektorn klarar sina åtaganden med ett frivilligt producentansvar, och om en lagstiftning behövs bör sådan införas. I en utredningen bör också frågan om en helhetsansvarig vid en byggnation tas upp.

Jag föreslår således att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad jag anför. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Bo220 (mp) och 2001/02:Bo308 (mp) yrkande 3 samt avslår övriga motionsförslag.

8. Kraven på tillgänglighet (punkt 9) (c, fp)

av Rigmor Stenmark (c) och Yvonne Ångström (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:So618 yrkande 2 samt avslår motionerna 2001/02:Bo255 yrkandena 1 och 2 samt 2001/02:Bo313 yrkande 1.

Ställningstagande

Vi vill drastiskt förbättra tillgängligheten för de funktionshindrade. Det är enligt vår mening dags för en ny stor tillgänglighetsreform.

Ansvar för att öka tillgängligheten skall i första hand ligga lokalt, på kommuner och andra lokala aktörer, t.ex. privata fastighetsägare. Ansvars- och finansieringsprincipen bör gälla, men mot bakgrund av bl.a. den ekonomiska situationen i landets kommuner kommer, åtminstone initialt, en statlig medverkan i finansieringen av en tillgänglighetsreform att vara nödvändig för att utvecklingen verkligen skall ta fart. Statens stöd bör bestå i stimulansbidrag till bland andra kommuner, fastighetsägare och kollektivtrafikföretag i kombination med riktlinjer från statsmakten. Boverket har konstaterat att kostnaderna kan minskas om samtliga aktörer tar fram en systematisk och långsiktig plan för åtgärderna.

Plan- och bygglagen måste kompletteras med riktlinjer som verkligen tvingar fram rimliga anpassningsåtgärder för de funktionshindrade. Den socialdemokratiska regeringen stoppade ett sådant förslag 1995 med hänvisning till att det skulle vara för dyrt för kommunerna. Med vissa stimulansmedel kan plan- och bygglagens bestämmelser kompletteras så att all nybyggnation anpassas till funktionshindrades behov och så att äldre byggnader och annan infrastruktur kan anpassas. Lokala handikapporganisationer bör engageras lokalt för att tillsammans med myndigheter, företag och organisationer identifiera hinder för tillgänglighet och komma med förslag till åtgärder. Handikappombudsmannen bör få i uppdrag att följa och utvärdera tillgänglighetsutvecklingen.

Vi föreslår således att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad vi anför. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:So618 (fp) yrkande 2 och avslår övriga motionsförslag.

9. Ansvars- och finansieringsprincipen (punkt 10) (kd)

av Ulla-Britt Hagström (kd) och Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Bo243 yrkande 7.

Ställningstagande

Vi har i flera år efterfrågat åtgärder som kan påskynda omställningen mot ett samhälle som är tillgängligt för alla. De förändringar i PBL med ökade krav på tillgänglighet på allmänna platser och i befintliga miljöer som riksdagen fattade beslut om våren 2001 var ett steg i rätt riktning. Beslutet borde emellertid också ha innefattat en redovisning av hur staten skall ta sitt ansvar för de ekonomiska konsekvenserna av de nya kraven på tillgänglighet. Regeringen anförde att kostnaderna skall täckas enligt ansvars- och finansieringsmetoden. Vi delar denna utgångspunkt men anser att staten måste ta på sig ett delansvar för kostnaderna när nya krav ställs på kommuner och fastighetsägare att åtgärda befintliga miljöer. Det är också angeläget att staten anslår tillräckliga medel för genomförandet av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken.

Mot denna bakgrund föreslår vi att riksdagen i ett tillkännagivande begär att regeringen återkommer med förslag om medel för genomförandet av de åtgärder som kommer att krävas för att tillgodose de utökade krav på tillgänglighet som lagändringen år 2001 innebär. Vårt förslag lämnas med anledning av motion 2001/02:Bo243 (kd) yrkande 7.

10. Barnsäkerhetskrav i bostäder (punkt 12) (v, kd, c, fp, mp)

av Owe Hellberg (v), Ulla-Britt Hagström (kd), Sten Lundström (v), Annelie Enochson (kd), Rigmor Stenmark (c), Yvonne Ångström (fp) och Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Bo256 yrkande 2 och 2001/02:So634 yrkande 14.

Ställningstagande

Under en lång rad år har det i motioner föreslagits att åtgärder skall vidtas för att förebygga barnolycksfall i våra bostäder. Bostadsutskottets och riksdagens majoritet har avvisat dessa förslag med hänvisning till pågående överväganden eller genomförda informationskampanjer. Några mer påtagliga åtgärder för att förbättra barnsäkerheten i det befintliga bostadsbeståndet har emeller-

tid inte vidtagits. Under tiden har ett skrämmande stort antal barnolycksfall varje år understrukt behovet av att vidta åtgärder för en ökad barnsäkerhet.

Regler som syftar till att förhindra barnolycksfall infördes i byggnadslagsstiftningen för nybyggda hus 1973 och för ombyggnader 1976. Det innebär med stor sannolikhet att bl.a. större delen av miljonprogrammets bostäder inte från början försetts med sådan utrustning. Även om vissa kompletteringar i efterhand kan ha gjorts i delar av det äldre bostadsbeståndet finns det förmodligen ett mycket stort antal lägenheter i områden med en hög andel barnfamiljer som helt saknar säkerhetsutrustning.

De undersökningar som bl.a. Barnombudsmannen (BO) gjort av barnolycksfall utgör en sorglig bekräftelse på detta förhållande. BO:s undersökningar har visat att nästan alla dödsolyckor under senare år där barn fallit ut från fönster och balkonger har inträffat i hus byggda före 1973. BO har konstaterat att många av olyckorna hade kunnat undvikas om krav på säkerhetsanordningar funnits även för dessa årgångar av hus. BO har också vid flera tillfällen föreslagit att barnsäkerhetskraven i Boverkets byggregler även skall gälla fastigheter byggda före 1973. Boverket föreslog samma sak redan 1993.

Under en följd av år reagerade regeringen inte alls på de förslag som myndigheterna fört fram. Nu har regeringen till slut tillsatt en barnsäkerhetsdelegation med uppgift att se över frågor om säkerhet och förebyggande av skador i barns och ungdomars miljö. Delegationen skall bl.a. beskriva hur olycksmönstret ser ut i olika delar av byggnadsbeståndet och överväga behovet av ändrad lagstiftning. Som framgått ovan finns emellertid redan såväl kunskap om olycksmönstret som färdiga förslag om åtgärder framtagna. Vi anser därför att det är hög tid att regeringen nu agerar och snarast lägger fram ett förslag för riksdagen.

Vi föreslår att riksdagen med bifall till motionerna 2001/02:Bo256 (v) yrkande 2 och 2001/02:So634 (fp) yrkande 14 som sin mening ger regeringen till känna vad vi ovan anfört om barnsäkerhetskrav i bostäder.

11. Jordfelsbrytare (punkt 13) (kd, c, mp)

av Ulla-Britt Hagström (kd), Annelie Enochson (kd), Rigmor Stenmark (c) och Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Bo222 och 2001/02:Bo238.

Ställningstagande

Det finns i dag stora brister i elsäkerheten i vårt byggnadsbestånd. Många tragiska olyckor skulle kunna undvikas om lämpliga åtgärder för att höja elstandarderna kom till stånd. En jordfelsbrytare utgör ett mycket effektivt

skydd mot elolycksfall. Framför allt i de lokaler där barn vistas, dvs. i förskolor och skolor, borde det vara en självklarhet att elinstallationerna är försedda med jordfelsbrytare. Även på bostäder finns det anledning att ställa motsvarande krav.

Sedan den 1 juli 2000 skall jordfelsbrytare installeras i ledningsgruppcentralerna vid nyuppförande av daghem, fritidshem, grundskolor och bostäder. Dessa regler innebär emellertid att det under överskådlig tid endast kommer att vara en mycket liten del av det totala byggnadsbeståndet som har en acceptabel elstandard. Vi anser att det behövs en lagstiftning som medför att alla elinstallationer i förskolor, skolor och offentliga lokaler snarast förses med jordfelsbrytare. Där det är möjligt bör jordfelsbrytare även krävas i äldre bostäder. För bostäderna bör emellertid en tillräcklig tidsperiod medges för att genomföra installationerna.

En brist i de nya föreskrifterna med krav på jordfelsbrytare är att de inte omfattar samtliga nybyggnationer. Hotell och arbetsplatser behöver också ökad elsäkerhet. Att installera jordfelsbrytare vid nybygge är varken komplicerat eller kostsamt. Regeringen bör därför ge Elsäkerhetsverket i uppdrag att utarbeta förslag till nya regler som innebär att jordfelsbrytare skall installeras i samtliga byggnader som uppförs, oavsett för vilket ändamål. Målet måste vara att jordfelsbrytare skall bli standard i samhället.

Det vi ovan har föreslagit om krav på jordfelsbrytare bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Vårt förslag lämnas med anledning av motionerna 2001/02:Bo222 (s) och 2001/02:Bo238 (kd).

12. Brandvarnare (punkt 14) (c)

av Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Bo302.

Ställningstagande

Varje år dör över 100 människor till följd av bränder. Den vanligaste dödsorsaken är förgiftning av brandröken och inte själva elden. Trots det saknar var fjärde hyresgäst brandvarnare. Det är inte nog med att bränder förorsakar stora mänskliga tragedier, de medför också stora samhällskostnader.

Riksdagen gjorde 1997 ett tillkännagivande om behovet av brandvarnare. Bostadsutskottet har dessutom vid flera tillfällen uttalat att brandvarnare behövs i alla hem och lokaler där människor vistas, men i huvudsak hänvisat till olika åtgärder för att på frivillig väg öka användningen.

Under det senaste året har flera kommuner med stöd av räddningstjänstlagen ställt krav som innebär att alla bostäder skall utrustas med brandvarnare. Detta är i och för sig ett steg i rätt riktning men det kan starkt ifrågasättas om

brandskyddet skall vara beroende av vilken kommun man bor i. Ett krav på brandvarnare som gäller i hela landet skulle till en låg kostnad kunna rädda ett stort antal människoliv varje år och minska skadeverkningarna i samband med bränder.

Jag anser att enhetliga regler som gäller i hela landet bör utarbetas. Kravet bör vara att minst en brandvarnare per våningsplan installeras i alla bostäder. Ansvaret för installationen bör läggas på fastighetsägaren.

Vad jag ovan anfört med anledning av motion 2001/02:Bo302 (s) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

13. Kretsloppslösningar som krav vid byggande (punkt 15)

(v, c, fp)

av Owe Hellberg (v), Sten Lundström (v), Rigmor Stenmark (c), Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Bo255 yrkande 9.

Ställningstagande

Det talas i många sammanhang om ekologisk hållbarhet. Det är numera ett begrepp som närmast fått status av ett honnörsord som tillgrips för att förstärka uttalanden i olika sakfrågor. Risken med detta är att begreppet kan komma att tappa sin verkliga innebörd. Det kan alltså konstateras att ekologisk hållbarhet är ett svårdefinierat begrepp, vilket blir väldigt tydligt när det gäller den byggda miljön. Den nu gällande lagstiftningen ger inte något bra svar på vad som menas med ekologisk hållbarhet när det gäller bebyggelsen. I lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m. (BVL) finns en rad egenskapskrav som skall uppfyllas i samband med byggnation. Där nämns skydd med hänsyn till miljön, energihushållning och värmeisolering samt hushållning med vatten och avfall. Ingenting nämns däremot om ekologisk kretsloppstillämpning i sin helhet.

Av miljöbalkens 2 kap. 4 och 5 §§ framgår att mark, vatten och fysisk miljö skall användas så att en från ekologisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas. Återanvändning och återvinning, liksom annan hushållning med material, råvaror och energi skall främjas så att ett kretslopp uppnås.

Principen om ekologiskt kretsloppstänkande bör få genomslag i byggprocessen och slås fast genom de författningsbestämmelser som gäller byggnadsverk och byggprodukter. Detta kan ske genom att miljöbalkens krav följs upp i BVL. Andra paragrafen i BVL bör i detta syfte kompletteras med ett tionde egenskapskrav, nämligen ett krav på tillämpning av ekologiskt hållbara kretsloppslösningar i sin helhet.

Regeringen bör till riksdagen snarast återkomma med ett lagförslag med den innebörd som vi förordat. Vidare bör Boverket få i uppdrag att komplettera de nu gällande byggreglerna utifrån detta nya egenskapskrav. Vi föreslår att riksdagen ger regeringen detta till känna. Vårt förslag lämnas med anledning av motion 2001/02:Bo255 (v) yrkande 9.

14. Byggnad i trä (punkt 18) (v, kd, c, fp, mp)

av Owe Hellberg (v), Ulla-Britt Hagström (kd), Sten Lundström (v), Annelie Enochson (kd), Rigmor Stenmark (c), Yvonne Ångström (fp) och Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Bo223.

Ställningstagande

Vi har i Sverige omfattande skogstillgångar som dessutom är av hög kvalitet. Vårt virkesförråd ökar därtill med 35–40 miljoner kubikmeter årligen. Tränäringen håller en hög kompetens och intar en tätposition när det gäller att minimera miljöpåverkan vid tillverkning och användning. I branschen finns förutsättningar för att öka vidareförädlingsgraden. Samtidigt pågår en utveckling på miljöområdet där alltfler inser att valet av material för byggande och boende på ett helt nytt sätt måste bli en naturlig del av framtidens klimatpolitik. Sett i detta perspektiv står det enligt vår mening helt klart att träbaserade skogsprodukter kan spela en viktig roll. Tyvärr är detta ännu inte fallet i Sverige, särskilt inte inom byggsektorn.

Byggnad av offentliga lokaler och flervåningshus är två viktiga områden som uppvisar en låg träandel. I stället är det stål och betong som dominerar. Givetvis är detta anmärkningsvärt mot bakgrund av det faktum att Sverige sedan mer än ett sekel är ett av världens starkaste exportländer av trävaror. Denna export avser emellertid i hög grad relativt lågförädlade produkter från sågverksindustrin – detta trots att det under flera decennier gjorts statliga insatser för att öka vidareförädlingen, inte minst inom forskning och utveckling.

Den främsta förklaringen till dagens situation är att tränäringen i Sverige inte haft möjligheter att konkurrera inom framför allt delar av byggsektorn. Mer avancerade träkonstruktioner har under lång tid varit uteslutna från viktiga områden inom bygg- och infrastruktursektorn såsom flervåningshus, större offentliga byggnader samt väg- och järnvägsbroar. När det gäller större offentliga byggnader och flervåningshus inom bostadssektorn kan detta till en del förklaras med att det fram till den 1 januari 1994 existerade en otidsenlig byggnorm som innebar att det inte var tillåtet att bygga högre än två våningar med träkonstruktion.

För att få framför allt byggsektorn – som fortfarande är helt inriktad på byggande i traditionell betong- och stålbyggnadsteknik – att på allvar implementera träbyggnadstekniken i större skala, krävs politiska beslut. Ett sådant kan vara att uppmärksamma byggandet av stora träbyggnader i det nya träprogrammet. Sverige skulle därmed följa i spåren på en rad europeiska länder som redan i dag har väl fungerande nationella program för byggande i trä. Inget av dessa program hade kommit till stånd utan fattade beslut i respektive parlament. Exempel på länder med nationella program är inte bara traditionella träproducenter som Finland och Norge utan också länder som Holland och Frankrike.

För att bryta dagens utveckling och ge byggandet en ny inriktning krävs sålunda ett nationellt program för ökad träanvändning. I ett sådant program bör ingå såväl stöd och information som lagstiftning och andra tvingande åtgärder.

Vad vi nu med anslutning till motion 2001/02:Bo223 (v) föreslagit om en ökad träanvändning i byggandet bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Kvalitetssäkring i byggandet (punkt 8) (v)

av Owe Hellberg (v) och Sten Lundström (v).

Det är alldeles uppenbart att dagens byggande i alltför stor omfattning inte svarar mot de kvalitetskrav som måste ställas. Rapporterna om byggfusk kommer tätt. Det senaste exemplet är från ett av de mest omtalade bostadshusen från bostadsmässan Bo01 i Malmö. För att de boende skall tillförsäkras goda och sunda bostäder av hög kvalitet måste en rad åtgärder vidtas. Som vi framhåller i vår motion 2001/02:Bo255 (v) bör därför

- byggkontrollen säkerställas,
- bygganmälan göras i ett tidigare skede av processen,
- den kvalitetsansvariges ställning stärkas,
- kraven på slutanmälan skärpas och
- tillsynsansvaret i byggprocessen klarläggas.

Först när dessa och andra åtgärder för att säkra kvaliteten i byggandet och boendet vidtagits kommer förutsättningar att skapas för ett ur alla aspekter bra byggande och boende. Det får mot den bakgrunden anses självklart att det arbete med en översyn av plan- och bygglagen som nu inletts kommer att behandla dessa och andra kvalitetsfrågor. Med tanke på frågornas betydelse och det uppenbara behovet av snabba åtgärder utgår vi från att utredningen kommer att behandla dem med förtur.

Med avseende på det arbete som nu påbörjats har vi nu avstått från att yrka bifall till våra förslag för att säkra kvaliteten i byggandet och boendet. Vi kommer dock att noga följa arbetet med frågorna och om så visar sig nödvändigt återkomma till riksdagen med de förslag som kan erfordras.

2. Direktverkande elvärme (punkt 16) (v, c, mp)

av Owe Hellberg (v), Sten Lundström (v), Rigmor Stenmark (c) och Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Det är vår bestämda uppfattning att direktverkande elvärme skall tas bort som uppvärmningsalternativ. Det gäller såväl vid nybyggnation som vid ombyggnad. Trots detta har vi nu avstått från att ställa oss bakom motionsförslag med denna innebörd. Skälet till detta är att regeringen nu trots allt givit Boverket i uppdrag att genomföra en analys av konsekvenserna av ett eventuellt förbud mot uppvärmning med direktverkande elvärme i nya byggnader fr.o.m. år 2005. I uppgiften ingår också att se över möjligheterna att begränsa användningen i fritidshus. Förutsättningar har därför skapats för att införa det av oss

förordade förbudet. Om Boverkets uppdrag, mot förmodan, inte leder till ett förbud är det dock vår avsikt att omedelbart återkomma till riksdagen med ett förslag om ett sådant förbud mot installation av direktverkande elvärme.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden

2001/02:Bo216 av Knut Billing m.fl. (m):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om information och samrådspålit inför markarbeten.
12. Riksdagen begär att regeringen utreder frågan om byggande i vissa miljöer med lokal särprägel i enlighet med vad som anförs i motionen.

2001/02:Bo220 av Barbro Feltzing (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en utredning bör genomföras för att klarlägga att byggsektorn klarar sitt frivilliga producentansvar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i ovanstående utredning också ta upp frågan om lagstiftat producentansvar för byggsektorn.
3. Riksdagen tillkännager som sin mening vad i motionen anförs om att en helhetsansvarig för en byggnation utses. Detta bör också göras inom ramen för ovanstående utredning.

2001/02:Bo222 av Anders Karlsson och Bengt Silfverstrand (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barns rätt till en eltrygg miljö i offentliga lokaler.

2001/02:Bo223 av Lennart Beijer m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att träprogrammet uppmärksammar byggandet av stora byggnader i trä.

2001/02:Bo238 av Inger Strömbom (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Elsäkerhetsverket skall ges i uppdrag att arbeta fram en förordning som anger att jordfelsbrytare skall installeras i samtliga byggnader som uppförs.

2001/02:Bo243 av Ulla-Britt Hagström m.fl. (kd):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om staten som part i ansvars- och finansieringsprincipen för ett tillgängligt samhälle.

2001/02:Bo244 av Annelie Enochson m.fl. (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av plan- och bygglagens bestämmelser om kvalitets-säkring.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av en samordning av mobilnätutbyggnaden.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att hänsyn tas till natur- och kulturvärden vid mobilnätutbyggnaden.

2001/02:Bo253 av Lars Wegedal (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att begränsa antalet master vid utbyggnaden av tredje generationens mobiltelefonisystem.

2001/02:Bo255 av Owe Hellberg m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening det som i motionen anförs om att ge Boverket i uppdrag att utreda hur behovet av tillgänglighet skall bemötas för att säkra tillgängligheten vid nybyggnation och större ombyggnader.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening det som i motionen anförs om att ge handikapporganisationerna rätt att delta i byggsamråd med byggherren och byggnadsnämnden.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening det som i motionen anförs om att vidta åtgärder för att säkerställa byggkontrollen i byggprocessen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening det som i motionen anförs om byggnämälan för större byggprojekt i ett tidigare skede av byggprocessen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening det som i motionen anförs om kvalitetsansvarig i byggprocessen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening det som i motionen anförs om slutanmälan i byggprocessen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening det som i motionen anförs om varsamhetskrav i kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening det som i motionen anförs om att utreda tillsynsansvaret i byggprocessen.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening det som i motionen anförs om att tillföra ekologiskt hållbara kretslopps lösningar som egen-skapskrav i BVL.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening det som i motionen anförs om att ta bort undantaget för direktverkande elvärme i en och tvåbostadshus.

2001/02:Bo256 av Sten Lundström m.fl. (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening det som i motionen anförs om barns säkerhet i boendemiljön.

2001/02:Bo262 av Carina Hägg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillgänglighet vid bomässor och andra arrangemang i de fall statligt bidrag utgår.

2001/02:Bo284 av Eva Arvidsson och Anne Ludvigsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av konstnärlig gestaltning av vår gemensamma miljö och att konstnärlig gestaltning skrivs in i plan- och bygglagen precis som arkitektur, formgivning och design skrevs in som tillägg i lagen 1998.

2001/02:Bo289 av Barbro Feltzing (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bygglov skall införas för all uppsättning av basstationer för mobiltelefoni.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att försiktighetsprincipen bör gälla vid uppsättning av master för mobiltelefoni med basstationer-sändare.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en rekommendation om säkerhetsavstånd till master för mobiltelefoni med sändare.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mätning och säkerhetsavstånd till basstationerna i UMTS-systemet.

2001/02:Bo291 av Willy Söderdahl och Gunilla Wahlén (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en skärpning av reglerna för placering av kraftledningar.

2001/02:Bo302 av Sonja Fransson och Berndt Ekholm (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om införande av lag om brandvarnare i varje hushåll.

2001/02:Bo305 av Agneta Ringman och Eva Arvidsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder mot fuskbyggen.

2001/02:Bo308 av Matz Hammarström m.fl. (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör se över det frivilliga producentansvaret och överväga om en lagstiftning behövs.

2001/02:Bo309 av Carina Hägg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att göra ansvaret för kablar under jord tydligt.

2001/02:Bo313 av Catherine Persson (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att överväga att förstärka kravet på tillgänglighet i plan- och bygglagen samt i lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kravet på tillgänglighet för att erhålla statligt stöd vid bomässor och andra arrangemang.

2001/02:Bo317 av Barbro Feltzing (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att försiktighetsprincipen skall tillämpas i stadsmiljön för att inte öka den elektromagnetiska strålningen.

2001/02:Bo320 av Ulla-Britt Hagström m.fl. (kd):

7. Riksdagen begär att regeringen utreder en förändring av plan- och bygglagen i syfte att förtydliga produkt- och kvalitetsansvaret.
20. Riksdagen begär att regeringen ger Boverket i uppdrag att se över regelverket för att möjliggöra mellanboendeformer.

2001/02:MJ422 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att utreda möjligheten att styra placering av mobiltelefonmaster och fasadantennor för att minska exponering för bebyggelse.

2001/02:N267 av Eva Flyborg m.fl. (fp):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kommunernas samrådsplikt med näringsidkare.

2001/02:So618 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om att förstärka plan- och bygglagen för att inleda reformarbetet med tillgänglighet.

2001/02:So621 av Marianne Andersson och Gunnel Wallin (c):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att försiktighetsprincipen skall tillämpas vid alla installationer och planering samt strålningsfria zoner i kommunerna.

2001/02:So634 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om vikten av information och forskning och av att ändra bygglagsstiftningen på ett sådant sätt att bostäder i fastigheter byggda före 1973 kommer att omfattas av reglerna om barnsäkerhet.